

Regeringens proposition

1975/76: 89

om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m.

beslutad den 22 januari 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

G. E. STRÄNG

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att antalet intagningsplatser till klasslärar- och ämneslärarutbildningen skall stabiliseras vid ungefär nuvarande nivå under den närmaste tiden. Samtidigt föreslås att antalet intagningsplatser till utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger skall ökas med ca 1 250 resp. ca 1 000 platser.

Vidare föreslås att den nuvarande lärarhögskoleorganisationen anpassas till tidigare beslutade minskningar av antalet intagningsplatser. Till grund för förslagen i denna del ligger att man för varje ort och utbildningslinje måste ha ett visst minsta antal lärarkandidater för att få en väl fungerande utbildning. Enligt propositionen skall ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del i fortsättningen vara förlagd till Linköping, Malmö, Mölndal, Stockholm, Umeå och Uppsala. Klasslärarutbildning föreslås fr. o. m. budgetåret 1976/77 bedrivas vid nuvarande lärarhögskolor i Gävle, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Linköping, Luleå, Malmö, Mölndal, Stockholm och Umeå.

Förslagen innebär att den praktisk-pedagogiska utbildningen av ämneslärare i Karlstad, Växjö och Örebro samt klasslärarutbildningen i Falun, Härnösand, Kristianstad, Uppsala och Växjö skall avvecklas. Samtidigt föreslås att utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger utökas och förläggs till bl. a. de orter där avveckling sker av annan lärarutbildning. Denna omfördelning av intagningskapaciteten mellan olika linjer innebär att samtliga berörda orter kommer att få ett större antal lärarstudenter än de närmast föregående åren.

I propositionen behandlas även vissa personalfrågor, beräkningar av anslag till lärarutbildning samt ersättning till vissa lärarkandidater för budgetåret 1976/77. Vidare framläggs förslag om utbildning av dietister.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-01-22

Närvarande: statsråden Sträng, ordförande, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén samt såvitt avser littera H, punkten 7, statsrådet Zachrisson

Proposition om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m.

---

1 Rapport från arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor

I enlighet med uttalanden i prop. 1975: 1 (bil. 10 s. 382) tillkallades den 13 januari 1975 en arbetsgrupp¹ med uppgift att göra en översyn av lärarhögskoleorganisationen. Enligt riktlinjerna för gruppens arbete skulle bl. a. frågor rörande dimensionering och lokalisering på längre sikt av klass- och ämneslärarutbildningarna belysas, liksom konsekvenserna av nedläggning av dessa utbildningar på vissa orter. Förslag skulle ges om alternativ användning av lärarhögskolornas friställda resurser. Gruppens arbete skulle föreligga i sådan tid att det kunde behandlas i 1975 års budgetarbete. Arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor överlämnade den 5 september 1975 sin rapport (Ds U 1975: 12). Rapporten har remissbehandlats.

I rapporten redovisas inledningsvis den nuvarande lärarutbildningens mål, uppbyggnad, organisation och omfattning. Arbetsgruppen framhåller emellertid att lärarutbildningens mål, innehåll och struktur utreds av 1974 års lärarutbildningsutredning (U 1974: 04), varför gruppens uppgifter har begränsats till vissa frågor om dimensionering och lokalisering utifrån de i dag rådande förutsättningarna och med syfte att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av lärarutbildningens resurser.

Arbetsgruppen redogör därefter i korthet för den hittillsvarande utvecklingen på lärararbetsmarknaden. Tillgången på behöriga lärare uppvisar stora variationer såväl mellan orter som mellan olika lärarkategorier.

¹ Departementssekreteraren Agneta Charpentier, departementsrådet Carl Tomas Edam (ordförande), departementssekreteraren Gunnel Färm, kanslirådet Erland Ringborg, departementssekreteraren Svante Sjöberg och avdelningsdirektören Stig Wandén.

Prognoser

Beräkningar av behovet av klasslärare gjordes av skolöverstyrelsen (SÖ) och statistiska centralbyrån (SCB) år 1972. Vad gäller behovet av ämneslärare har 1972 års prognos reviderats under våren 1975. De fyra alternativ som anges i sistnämnda prognosmaterial ger, beroende på olika antaganden om kvarvaron i läraryrket och lärarbenägenhet, ett årligt utbildningsbehov under den kommande tioårsperioden av resp. 1 112, 1 053, 854 och 506 studerande på ämneslärarlinjen. Som huvudalternativ anger SCB 1 053 studerande, inkl. vidareutbildning av mellanstadielärare samt utbildning av folkhögskollärare. Detta antal grundar sig på förutsättningen att 95 % av de nyexaminerade går till läraryrket samt att lärarnas aktivitet och kvarvarofrekvens i yrket förblir ungefär oförändrade.

Dimensionering

Vid övervägandena rörande lärarutbildningens dimensionering har gruppen sökt ta hänsyn till såväl individens som arbetsmarknadens behov av utbildning. Därvid har vissa osäkerhetsfaktorer vägts in, samtidigt som gruppen framhåller att en rimlig balans mellan tillgång och efterfrågan på lärararbetsmarknaden är nödvändig i ett tioårsperspektiv. Eventuella kommande politiska reformer har inte kunnat vägas in i föreslagen. Lärarutbildningsorganisationen bör enligt gruppen i framtiden vara så elastisk att den medger förändringar till följd av sådana beslut.

Arbetsgruppen föreslår en årlig intagningskapacitet under budgetåren 1976/77—1984/85 av 216 studerande på lågstadielärarlinjen, 528 på mellanstadielärarlinjen och 1 035 vid ämneslärarlinjens praktisk-pedagogiska del. Den föreslagna intagningskapaciteten på ämneslärarlinjen inkluderar 60 studerande på folkhögskolläraryrket samt 75 platser för vidareutbildning av mellanstadielärare till ämneslärare. Främst vad gäller intagningstalen för lågstadielärarlinjen och ämneslärarlinjen utgör nämnda tal maximala för hur många som bör utbildas per år under planeringsperioden.

Minimikapacitet och lokalisering

Beräkningar med utgångspunkt i gällande timplaner för ämneslärarutbildningen ger vid handen att en ämneslärarlinje inte bör omfatta färre än 15 studerande per termin. För att en enhet med ämneslärarutbildning skall vara funktionsduglig och erbjuda reella valmöjligheter beträffande ämneskombinationer krävs emellertid drygt 30 kandidater per termin, vilket arbetsgruppen anser vara ett minimum.

Vad gäller det antal utbildningsenheter vid vilka praktisk-pedagogisk ämneslärarutbildning bör bedrivas har gruppen övervägt dels möjligheten att bibehålla sådan utbildning på samtliga nio nuvarande orter,

dels en fördelning på de sex nuvarande större lärarhögskolorna, dels en ytterligare koncentration.

Arbetsgruppen anser att en fördelning av 450 platser per termin på nuvarande nio orter medför nackdelar i fråga om uppfyllandet av målen för utbildningen. En sådan spridning av utbildningsplatserna medför dessutom stora kostnader.

På de s. k. filialorterna, Karlstad, Växjö och Örebro, anordnas ämneslärarutbildning sedan år 1968. Det ursprungliga motivet för anordnandet av sådan utbildning på dessa orter var att de största lärarhögskolorna behövde avlastas. Situationen har nu förändrats så att detta motiv inte längre kvarstår. Vid filialerna tas 15 lärarkandidater in per termin, vilket innebär en organisation med ett smalt ämnesutbud och begränsade valmöjligheter för de studerande. Vid sina överväganden rörande ämneslärarutbildningen har gruppen bl. a. undersökt om den lokala rekryteringen till filialorterna är sådan att den motiverar ett bibehållande av ifrågasatt utbildning på dessa orter men funnit att så inte är fallet.

Gruppen har även övervägt en avveckling av ämneslärarutbildningen vid en större lärarhögskola i stället för på filialorterna men avvisat den möjligheten.

Vid en koncentration av ämneslärarutbildningen till sex orter kan nuvarande ämnesuppsättning erbjudas vid de största enheterna. Splittring i utbildningen motverkas och timunderlaget utnyttjas till fullo för de ordinarie lärarna. Med hänsyn till dessa faktorer skulle den praktisk-pedagogiska ämneslärarutbildningen kunna koncentreras till färre enheter än de sex nuvarande större lärarhögskolorna. Den ort som i första hand skulle komma i fråga för avveckling är Uppsala, med hänsyn till närheten till Stockholm och det större lärarbehovet i Stockholmsregionen. Gruppen finner emellertid att på en ort med så brett utbud förutsättningarna för en utveckling av sammanhållna utbildningslinjer för ämneslärarutbildningen i det längsta bör bevaras. En avveckling av den praktisk-pedagogiska utbildningen i Uppsala bör därför inte nu aktualiseras.

Mot denna bakgrund föreslår gruppen att all praktisk-pedagogisk utbildning för blivande ämneslärare fr. o. m. budgetåret 1976/77 förläggas till Linköping, Malmö, Mölndal, Stockholm, Umeå och Uppsala.

Den fördelning av ämnen och platser som gruppen finner lämpligast framgår av följande tabell.

	Antal platser	Antal ämnen
Linköping	55	15
Malmö	90	19
Mölndal	95	21
Stockholm	100	23
Umeå	55	14
Uppsala	55	14
	450	

Eftersom SÖ enligt gällande bestämmelser har bemyndigande att fördela utbildningsplatserna på ämneskombinationer bör gruppens förslag betraktas som riktlinjer för kommande fördelningsarbete.

Gruppen föreslår vidare att berörda myndigheter i sitt kontinuerliga arbete med intagnings- och fördelningsfrågor analyserar dels vilka fördelar som kan uppnås genom olika stor totalintagning och/eller intagning till olika ämneskombinationer vår- resp. hösttermin, dels följderna av en övergång till endast en intagning per läsår.

Beträffande klassläraruutbildningen framhåller gruppen vikten av pedagogisk och metodisk stimulans för både studerande och läraruutbildare. För att detta skall kunna uppnås bör bl. a. ett rimligt utbud av tillvalsmöjligheter erbjudas vid varje enhet med klassläraruutbildning. En rimlig minimistorlek på enheten bör även kunna bidra till att läraruutbildarna stimuleras till förnyelse. Med beaktande av såväl pedagogiska som organisatoriska aspekter på utbudet av tillvalskurser och mot bakgrund av föreslagna dimensioneringstal för låg- och mellanstadieläraruutbildningarna föreslår arbetsgruppen en minimikapacitet per enhet av 48 intagningsplatser per år på mellanstadielärarinjen och 48 platser vartannat år på lågstadielärarinjen.

För att valmöjlighet skall medges även i fråga om tillvalsämnen bild- och formarbete, musik och gymnastik inom lågstadieläraruutbildningen krävs viss extra timresurs utöver nu gällande timplan. Vidare anser gruppen att vissa pedagogiska fördelar kan vinnas om skoltjänstgöringen för lektorer i låg- och mellanstadiets metodik utökas till förslagsvis halv tjänstgöring i det allmänna skolväsendet.

Gruppen har undersökt möjligheterna att, mot bakgrund av nämnda minimikapacitet, fördela det föreslagna antalet intagningsplatser inom klassläraruutbildningen på nuvarande 15 enheter med sådan utbildning, på sex enheter samt på nio enheter. En fördelning på 15 enheter innebär så stora pedagogiska, organisatoriska och ekonomiska nackdelar att gruppen inte anser sig kunna förorda detta alternativ. Inte heller vill gruppen tillstyrka den geografiska koncentration av klassläraruutbildningen som en organisation baserad på sex enheter skulle innebära, även om en sådan har stora fördelar ur funktionell och ekonomisk synpunkt. Det antal enheter vid vilka klassläraruutbildning maximalt skulle kunna erbjudas, mot bakgrund av såväl föreslagna dimensioneringstal som föreslagna minimikapacitet per enhet, uppgår till nio. Därvid kan på mellanstadielärarinjen tas in 72 kandidater vid fyra enheter och 48 vid fem varje år samt på lågstadielärarinjen 48 kandidater vid fyra enheter ena året och 48 vid övriga fem det andra året.

Med utgångspunkt i bl. a. vad som har anförts i propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen och riksdagens ställningstagande till denna (UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) har gruppen eftersträvat en jämn geografisk spridning av läraruutbildningen över landet. I

enlighet med intentionerna i beslutet om högskolereformen har gruppen vidare tagit hänsyn till det samlade utbud av högskoleutbildning inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken som finns på resp. ort.

Inom varje högskoleregion har gruppen sökt bibehålla en eller två enheter med klasslärarutbildning samt sett det som naturligt att de nuvarande större lärarhögskolorna därvid i första hand bör komma i fråga. Mot bakgrund av bl. a. strävan till jämn geografisk spridning, rekryteringsunderlaget samt närheten till Stockholm föreslår gruppen emellertid att klasslärarutbildningen avvecklas vid lärarhögskolan i Uppsala. Vid övriga nuvarande större lärarhögskolor, dvs. Linköping, Malmö, Mölndal, Stockholm och Umeå, bör däremot klasslärarutbildning bedrivas även fr. o. m. läsåret 1976/77.

Arbetsgruppen har sökt bibehålla klasslärarutbildning vid en nuvarande mindre lärarhögskola per högskoleregion. Med hänsyn till att Jönköping och Kalmar i samband med beslutet om högskolereformen har ansetts tillhöra de prioriterade utbyggnadsorterna föreslår gruppen att klasslärarutbildning även i fortsättningen skall bedrivas på dessa orter. I fråga om Göteborgs högskoleregion förordar gruppen, mot bakgrund av tidigare nämnda principer, att klasslärarutbildningen bibehålls även i Karlstad.

Beträffande Uppsala högskoleregion innebär gruppens förslag att klasslärarutbildning skall bedrivas endast i Gävle. Hänsyn har därvid tagits bl. a. till fördelningen av sådan utbildning över landet. Främst mot bakgrund av uttalanden i prop. 1975: 9 vad gäller det angjägna i att hålla studerandeantalet i Umeå uppe föreslår gruppen att klasslärarutbildningen i Umeå högskoleregion koncentreras till Umeå.

Den fördelning av orter på intagningsplatserna inom klasslärarutbildningen som gruppen, med hänsyn till bl. a. lokaler, personal, rekryteringsunderlag och tillgång på praktikplatser, finner lämpligast framgår av följande tabell.

	Mellanstadie- lärarlinjen	Lågstadie-lärarlinjen	
		År 1	År 2
Linköping	48	48	—
Malmö	72	48	—
Mölndal	72	—	48
Stockholm	72	—	48
Umeå	72	—	48
Gävle	48	48	—
Jönköping	48	—	48
Kalmar	48	—	48
Karlstad	48	48	—

För att sektorn för utbildning för undervisningsyrken även i fortsättningen skall vara representerad på samtliga här aktuella orter förutsätter

gruppen att en utökad förskolläro- och fritidspedagogutbildning förläggs i första hand till orter på vilka en avveckling av klassläroarutbildningen föreslås.

Alternativt utnyttjande av friställda resurser

Gruppen framhåller att vissa av förslagen rörande alternativa sysselsättningsmöjligheter för övertalig läroarhögskolepersonal erfordrar förhandlingar och överläggningar med berörda personalorganisationer. Bedömningen av lämpliga åtgärder föreslås i viss utsträckning ske från fall till fall.

När det gäller ökad tjänstgöring för övertaliga läroarutbildare inom det allmänna skolväsendet föreslår gruppen att denna möjlighet prövas, liksom eventuell tjänstgöring inom annan högskoleutbildning än läroarutbildning. Det betonas emellertid att dessa möjligheter inte är särskilt stora mot bakgrund av arbetsmarknadsläget för läroare.

Redan för innevarande budgetår har åtgärder vidtagits för att möjliggöra bl. a. inräknande i tjänsteunderlaget av viss annan tjänstgöring för ordinarie läroarutbildare. SÖ, och sedermera universitets- och högskoleämbetet (UHA), bör även i fortsättningen överväga vilka åtgärder som kan erfordras för att trygga tjänsteunderlaget för ifrågavarande kategorier.

En del av de övertaliga läroarutbildarna i svenska, samhällskunskap, biologi, bild- och formarbete, gymnastik och musik inom klassläroarutbildningen föreslås få tjänstgöring inom förskolläro- och fritidspedagogutbildningen. Gruppen föreslår att en ökning av nämnda utbildningar i första hand förläggs till de orter där avveckling av klassläroarutbildning föreslagits, dvs. Falun, Härnösand, Kristianstad, Luleå, Uppsala och Växjö. Lokaliseringen av sådan utbildning blir emellertid beroende av i vilken utsträckning praktikplatser kan erbjudas.

De läroarutbildare som föreslås gå över till förskolläro- eller fritidspedagogutbildning bör få möjlighet att komplettera sin utbildning genom bl. a. deltagande i arbetet i förskola eller fritidsverksamhet.

Möjligheterna till tjänstgöring i annan läroarutbildning än förskolläro- och fritidspedagogutbildning anser gruppen vara av mindre betydelse för tryggande av tjänsteunderlaget.

Med hänsyn till att organisationen av fortbildningen f.n. övervägs i annat sammanhang samt att fortbildningen bör vara behovsstyrd anser gruppen att en bindning och institutionalisering av organisationen så långt möjligt bör undvikas. Möjligheter bör skapas för övertaliga ordinarie och extra ordinarie läroarutbildare att få sysselsättning inom läroarskolnämndernas verksamhetsområde. De arbetsområden som därvid främst bör komma i fråga är nämndernas lokala och re-

gionala fortbildningsverksamhet, kommunernas fortbildningsverksamhet samt nämndernas administration, i första hand inom fortbildningen.

Friställda resurser inom lärarutbildningen kan enligt gruppen även utnyttjas inom det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet genom att lämpliga lärarutbildare sysselsätts med de nya forskningsprojekt som kan komma att läggas ut av SÖ.

Vad gäller friställda lokal- och utrustningsresurser kan dessa enligt gruppens bedömning i stor utsträckning användas inom en utökad forskolläro- och fritidspedagogutbildning eller annan högre utbildning. För de lokaler som inte behövs för högre utbildning bör byggnadsstyrelsen få i uppdrag att föreslå alternativ användning.

2 Remissyttranden

Efter remiss har yttranden över arbetsgruppens rapport avgetts av socialstyrelsen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), statens personalnämnd (SPN), universitetskanslersämbetet (UKÄ), utrustningsnämnden för universitet och högskolor, LUP-kommittéerna för Uppsala, Lund, Linköping, Göteborg och Umeå, skolöverstyrelsen (SÖ) — som bifogat yttranden från samtliga länskolnämnder utom länskolnämnden i Malmöhus län —, samtliga lärarhögskolor, samtliga förskoleseminarier, 1974 års lärarutbildningsutredning (U 1974: 04), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), länsstyrelserna i län med lärarutbildningsanstalt, de regionala organisationskommittéerna (U 1975: 08—13) för högskolereformen, de flesta kommuner med lärarutbildningsanstalt, Svenska kommunförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Lärarnas riksförbund (LR), Svenska facklärarförbundet (SFL), Sveriges lärarförbund (SL), Statsanställda förbund, Statstjänstemännens Riksförbunds Allmänna Tjänstemannaförbund samt Universitetslärarförbundet.

Vidare har skrivelser i ärendet inkommit från Norrbottens läns södra förbundskrets av SL, Gällivare-ortens SAP, Folkpartiets länsförbund i Norrbotten, elevkåren vid lärarhögskolan och förskoleseminariet i Luleå, Luleå TCO-kommitté, studentkåren vid lärarhögskolan i Kristianstad, lokala högskolekommittén för Borlänge—Falun, studentkåren i Växjö, kommittén för postgymnasial utbildning i Värmlands län, SSU Demos i Växjö, samarbetskommittén för Sundsvall—Härnösands högskola, Norrbottens läns landsting, Kronobergs läns landsting samt Överkalix kommun.

Allmänt

En stor del av remissinstanserna riktar kritik mot att arbetsgruppens förslag föregriper de regionala organisationskommittéernas arbete. UKÄ finner det märkvärdigt och högst otillfredsställande att inte de sju orga-

nisationskommittéerna för den sammanhållna högskolan får leda planeringsarbetet även i detta avseende. Den korta remisstiden gör att organisationskommittéerna inte har en reell chans att behandla frågan. UKÄ föreslår att arbetsgruppens förslag överlämnas till organisationskommittéerna, som kan använda dem som beslutsunderlag när man väger behovet av lärarutbildning mot andra slag av högskoleutbildning. Organisationskommittéerna bör även inom ramen för det planeringsarbete man utför handha frågor om lokalisering av högskoleutbildning, anser UKÄ.

Uppfattningen att arbetsgruppens förslag bör överlämnas till organisationskommittéerna framförs även av bl. a. *samtliga regionala organisationskommittéer för högskolereformen, statskontoret, länsstyrelsen i Uppsala län, lärarhögskolorna i Stockholm, Umeå, Uppsala och Växjö, förskoleseminarierna i Malmö, Södertälje och Umeå samt Statsanställ-
das förbund och SFS.*

Prognoser

En mycket stor del av remissinstanserna är stakt kritiska mot de prognoser som arbetsgruppen baserar sina överväganden på. *Länsskolnämnderna i Kronobergs, Jönköpings, Kristianstads och Uppsala län, lärarhögskolan i Växjö, Härnösands kommun m. fl.* erinrar om att utbildningsutskottet (UbU 1975: 10) uttalat tveksamhet mot prognosers tillförlitlighet. Nämnda remissorgan menar att arbetsgruppen försummat att ta hänsyn till de rekommendationer som framförts av utskottet. Vidare förutsätter, framhåller *lärarhögskolorna i Umeå och Uppsala, SFS m. fl.*, prognosen ett statistiskt utbildningssamhälle och en oförändrad arbetsmarknad. *Lärarhögskolan i Malmö* menar att efterfrågan på arbetskraft ej är absolut och att den på lång sikt påverkas av utbildningssammansättningen hos den grupp som ger sig ut på arbetsmarknaden. Därför bör inte bara dagens arbetsmarknadsbehov vara styrande, utan även de enskilda individernas efterfrågan på studier bör vara normerande vid fastställande av dimensionering. Bl. a. *1974 års lärarutbildningsutredning samt lärarhögskolorna i Falun, Karlstad, Mölndal och Uppsala* anser att arbetsgruppen förbisett denna faktor och ensidigt utgått ifrån arbetsmarknadens behov.

Flera instanser erinrar om tidigare dåliga erfarenheter beträffande prognoser och deras tillförlitlighet. *AMS* vill betona att tidigare erfarenheter har visat att ett enligt prognoser förväntat överskott på lärare inte har inträffat eller har varit högst tillfälligt. Liknande synpunkter förs fram av *de flesta länsskolnämnderna, länsstyrelserna i Malmöhus och Norrbottens län, lärarhögskolan i Luleå, förskoleseminariet i Västerås, Kristianstads kommun och organisationskommittén för högskolereformen i Uppsala högskoleregion.*

Länsstyrelserna i Stockholms, Västernorrlands, Östergötlands, Kop-

parbergs och Kristianstads län, lärarhögskolorna i Luleå, Härnösand och Kristianstad, förskoleseminariet i Västerås samt Falu och Luleå kommuner menar att prognosmaterialet är föråldrat och redan 1972 bedömdes som osäkert vilket gör dess resultat inaktuellt.

I allmänhet ifrågasätter inte remissinstanserna prognoserna vad beträffar ämneslärare, medan däremot behovet av klasslärare, i första hand lågstadielärare, uppges vara större än vad arbetsgruppen antar. De flesta lärarhögskolor, länsstyrelsen i Kopparbergs län samt Borås och Härnösands kommuner redovisar en brist på främst lågstadielärare men uppger sig även ha svårigheter att skaffa behöriga vikarier för både klass- och ämneslärare. AMS verifierar att ett flertal län inte kan skaffa behöriga lärare för längre vikariat. Lärarhögskolan i Uppsala påpekar att man vid bestämmande av lärarbehovet bör vara införstådd med att det totala riksbehovet avviker från de regionalt uppdelade siffrorna. AMS m. fl. förklarar detta med hänvisning till den omfattande lokala bundenheten, som i undersökningar visat sig uppgå till 76 % av arbetsökande lärare. Styrelsen uppger att antalet lokalt bundna lärare är störst i Malmöhus, Stockholms, Västerbottens, Norrbottens samt Göteborgs och Bohus län i nu nämnd ordning. Man framhåller att den lokala bundenheten gör att en stor del av lärarhögskolornas examinationskapacitet ej kan utnyttjas i full utsträckning i stora delar av landet.

Ett icke ringa antal instanser menar att arbetsgruppen i sina utgångspunkter förbisett vissa inslag på lärararbetsmarknaden, som på senare år blivit allt vanligare. En påtaglig tendens är att utnyttjandegraden av lärare blir allt lägre. Det ökande antalet deltidstjänster gör att det, framför allt på lågstadiet, går mer än en lärare per tjänst. Luleå kommun uppger att det i Norrbottensregionen erfordras tre lärare för att besätta två lågstadielärartjänster. Även länskolnämnderna i Kronobergs och Kopparbergs län, länsstyrelserna i Värmlands, Västernorrlands och Kristianstads län, lärarhögskolorna i Linköping, Luleå och Falun, Borås och Karlstads kommuner, LR m. fl. påpekar det ökande antalet deltidstjänster för lågstadielärare. Några organ återoppar SCB:s rapport om examinerade, där det framgår att endast två tredjedelar av lärare utbildade 1959/60—1973/74 verkligen tjänstgjort som lärare 1973.

Vidare kritiserar lärarhögskolorna i Luleå, Mölndal och Stockholm arbetsgruppen för att ej tillräcklig hänsyn tagits till skillnaden mellan antalet intagna och antalet examinerade. LR m. fl. uppskattar bortfallet under utbildningstiden till 7 %.

Arbetsgruppens beslut att inte väga in kommande politiska reformer, utan att vid bedömning av utbildningsbehovet grunda sig enbart på redan fattade beslut, blir föremål för en omfattande kritik. De kritiska remissorganen menar att flera aktuella utredningar och politiska beslut kommer att öka lärarbehovet, varför gruppens underlåtenhet att bedöma dessa leder till en underskattning av lärarbehovet. Man nämner

dels generella arbetsmarknadspolitiska reformer, dels för lärararbetsmarknaden specifika reformer.

De arbetsmarknadspolitiska reformer som nämns är:

— Det redan fattade beslutet om flexibel pensionering ökar examinationsbehovet, anser *läns skolnämnderna i Uppsala, Västerbottens och Kronobergs län, länsstyrelserna i Värmlands och Norrbottens län, lärarhögskolorna i Luleå, Falun och Jönköping, Karlstads och Kristianstads kommuner, LR, SACO/SR, SFS m. fl.*

— Ett förväntat beslut om kortare arbetsdag ökar behovet av lärartjänster enligt *vissa läns skolnämnder, länsstyrelsen i Värmlands län, lärarhögskolorna i Luleå och Växjö, Kristianstads kommun, SL m. fl.*

— Den utökade rätten till ledighet för bl. a. studier nämns av *länsstyrelsen i Kopparbergs län, Falu kommun m. fl.*

— Inrättandet av fackligt förtroendemannainstitut nämns av *lärarhögskolorna i Falun och Jönköping* samt av *Växjö kommun.*

Vidare uppger bl. a. *Växjö kommun* att förlängningen av ersättnings tiden för föräldrapenning medför ett ökat lärarbehov.

Reformer som ökar efterfrågan på speciellt lärararbetsmarknaden uppges vara:

— Förändringar har initierats av utredningen om skolans inre arbete (SIA) som markerar ett nytänkande i lärarutbildningen med t. ex. lagarbete och behovsorienterad undervisning. Detta ställer krav på fortbildning och *lärarhögskolan i Luleå* påpekar att SÖ i *petita* för 1976/77 räknar med fortbildningsåtgärder vilka kommer att kräva 500 hclärstjänster. *Lärarhögskolan i Uppsala* konstaterar att man med endast små förändringar i för prognosen centrala antaganden beträffande lärartäthet, undervisningsskyldighet, lärarbenägenhet och läraraktivitet kommer fram till väsentligt högre lärarbehov.

— Övriga reformer som härrör från lärarutbildningskommittén, 1974 års lärarutbildningsutredning, utredningen om skolan, staten och kommunerna m. fl.

I övrigt nämner enstaka instanser faktorer som ny praktikorganisation, försiktighet med nedläggande av skolor i glesbygd etc.

Dimensionering

SÖ ställer sig i huvudsak positiv till gruppens förslag och konstaterar att den föreslagna dimensioneringen av lärarutbildning överensstämmer med vad SÖ tidigare har redovisat i *avlämnad petita* för 1975/76. Även *Kalmar kommun* anser att gruppen dragit realistiska slutsatser och tillstyrker dimensioneringsförslaget. Liknande allmänt positiva synpunkter över den föreslagna dimensioneringen framförs av *länsstyrelserna i Kalmar* samt *Göteborgs och Bohus län, förskoleseminariet i Norrköping, Gävle och Umeå kommuner* samt *TCO, SFL och SL.*

Ett större antal organ har dock motsatt uppfattning om den föreslagna dimensioneringen. Man ställer sig tveksam till dimensionerings-

förslaget i olika avseenden. *Lärarhögskolan i Malmö* erinrar om att utbildningsutskottet i sitt betänkande (UbU 1975: 10) varnat för en alltför drastisk nedskärning av antagningskapaciteten. Förslaget står, menar lärarhögskolan, i motsats till detta uttalande. Nedskärningen anses bl. a. förhindra en vidgad syn på lärarrollen. *Länsskolnämnderna i Hallands och Västerbottens län, länsstyrelsen i Malmöhus län, lärarhögskolan i Mölndal m. fl.* menar att en viss överexamination borde tillåtas i syfte att hålla beredskap om lärarbehovet skulle öka. Det är även angeläget att basorganisationen för lärarutbildning görs så flexibel att man vid en högre ambitionsnivå snabbt kan fylla lärarbehovet. Dessa synpunkter framförs av bl. a. *länsstyrelsen i Jönköpings län* och *Växjö kommun*. Övriga instanser som inte anser sig kunna tillstyrka dimensioneringsförslaget är *AMS, länsstyrelsen i Norrbottens län, lärarhögskolorna i Härnösand och Stockholm, förskoleseminariet i Västerås, organisationskommittén för högskolereformen i Göteborgs högskoleregion, Mölndals kommun m. fl.*

De flesta instanser tar inte upp arbetsgruppens förslag om dimensionering av ämneslärarutbildningen till diskussion. De som berör ämneslärarutbildningens dimensionering har inget att invända mot arbetsgruppens förslag. *Länsstyrelsen i Östergötlands län, lärarhögskolan i Stockholm, SACO/SR, SL, LR, Universitetslärarförbundet m.fl.* accepterar arbetsgruppens förslag om dimensionering av ämneslärarutbildning.

Remissinstansernas intresse i dimensioneringsfrågorna koncentreras i allmänhet till klasslärarutbildningen. Majoriteten av organen anser att den föreslagna dimensioneringen i denna del är för låg och några instanser presenterar även alternativa intagningstal. Kritiken gäller i första hand den föreslagna dimensioneringen av lågstadielärarutbildningen.

Som tidigare redovisats godtar *SÖ* arbetsgruppens förslag. Man menar dock att det kan ifrågasättas om inte den föreslagna utbildningskapaciteten för lågstadielärare är för hög. *Förskoleseminariet i Norrköping* och *SL* anser gruppens förslag väl avvägda. Även *länsstyrelsen i Kalmar län, lärarhögskolorna i Linköping* och *Kalmar, SACO/SR, LR* och *Universitetslärarförbundet* accepterar den föreslagna intagningen till klasslärarutbildning.

Bland de kritiska instanserna kan nämnas *AMS*, som anser att de föreslagna intagningstalen till klasslärarutbildning, i första hand lågstadielärarutbildning, är för låga. Denna bedömning gör styrelsen mot bakgrund av den aktuella arbetsmarknadssituationen för lärare som kännetecknas av inslag som ger svårigheter att tillgodose behovet av behöriga lärare i större delar av landet. Faktorer som bristande geografisk rörlighet, yrkesverksamhetsgraden och utvecklingstendenser på arbetsmarknadssektorn som gränsar till lärarbanan m. m. gör att dimensioneringen borde varit högre.

den egna ortens eller regionens utbildning. Sålunda anför olika länskolnämnder, länsstyrelser, kommuner och läroanstalter i regel ett antal skäl varför just länets lärarhögskola bör bibehållas. I vissa fall, företrädevis bland orter som föreslås få behålla lärarutbildning, har man dock anlagt ett vidare perspektiv och framlägger även synpunkter på hur andra regioner bör bli tillgodosedda. Vidare har även ett antal myndigheter och fackorganisationer mer allmänna synpunkter på hur lärarutbildningen skall lokaliseras.

Arbetsgruppens förslag att ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del fortsättningsvis endast skall bedrivas vid sex nuvarande större lärarhögskolorna väcker blandade reaktioner. SÖ erinrar om att överstyrelsen redan tidigare föreslagit nedläggning av filialerna i Växjö, Karlstad och Örebro. Även RRV har tidigare framfört dessa synpunkter. Övriga organ som tillstyrker den föreslagna koncentrationen är SPN, länsstyrelsen i Kalmar län, lärarhögskolorna i Kalmar och Mölndal, Stockholms kommun samt SL.

De orter där ämneslärarutbildningen föreslås bli nedlagd, dvs. Karlstad, Örebro och Växjö, är även universitetsfilialorter. Statskontoret menar att denna speciella situation bör beaktas. Ett genomförande av gruppens lokaliseringsförslag skulle kunna äventyra den utbyggnad som redan skett där. Detta förhållande, att en nedläggning skulle skapa rekryteringssvårigheter till universitetsfilialerna, påtalas även av berörda länskolnämnder, länsstyrelser, läroanstalter och kommuner.

I övrigt inriktar man argumentationen på att framhålla varför ämneslärarutbildningen bör behållas på resp. ort.

Länsstyrelsen i Kronobergs län m. fl. anser att en rad skäl talar för att ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del behålls i Växjö. Förutom att det, som redan nämnts, finns en universitetsfilial, har man en god praktikorganisation och välutrustade lokaler. Det finns även regionalpolitiska skäl för att bibehålla utbildningen. Man nämner att man ej fått någon nämnvärd del av den statliga omlokaliseringen, varför en reducering av utbildningsmöjligheterna blir extra kännbar. Lärarhögskolan i Växjö menar att 8 av de 15 lärarhögskoleorterna bör ha ett fullständigt utbud av lärarutbildningslinjer. Dessa bör vara de sex universitetsorterna och filialorterna Karlstad och Växjö.

Organisationskommittén för högskolereformen i Göteborgs högskole-region, länsstyrelsen i Värmlands län m. fl. pläderar för att Karlstad skall få behålla sin praktisk-pedagogiska ämneslärarutbildning. Man understryker det nära samband som råder mellan universitetsfilialer och lärarhögskolor, både vad beträffar lokaler och rekrytering av elever. Vidare erinrar man om att 1968 års lärarutbildningskommitté anförde starka skäl för att omvandla ämneslärarutbildningen i Karlstad till en ämneslärarlinje vid lärarhögskolan där. Man menar även att direktiven till 1974 års lärarutbildningsutredning borde föranleda ett bibehållande av ämneslärarutbildningen. Där markeras en önskan om ett bredare

synsätt på lärarutbildningen, vilket ger större möjligheter till samarbete mellan traditionell universitets- och lärarhögskoleutbildning. Ett nedläggande av ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del både i Karlstad och Örebro skulle vidare innebära att denna utbildning blir svårtillgänglig för dem som bor i de stora och tätbefolkade delarna av västra och centrala Mellansverige.

Länsstyrelsen i Örebro län m. fl. anser inte att de skäl som arbetsgruppen använder för nedläggning av ämneslärarutbildning i Örebro är hållbara. Påståendet att lärarutbildningen inte är attraktiv ur lokal rekryteringssynpunkt avfärdar man med att den hårda meritkonkurrensen bryter sambandet mellan bostads- eller studieort och val av lärarutbildningsort. Man erinrar även om att det från 1977 kommer att förläggas s. k. LUK-utbildning till Örebro, varför det är särskilt angeläget med ett bibehållande av ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del.

Lokaliseringen av klasslärarutbildningen är den delfråga som röner störst intresse i remissvaren. Meningarna är delade om behovet av den föreslagna koncentrationen till nio enheter. De allra flesta instanser är av olika skäl negativa till valet av orter.

Till de organ som är positiva till valet av orter hör *RRV* och *lärarhögskolan i Linköping*. Dessa instanser ifrågasätter dock om inte en koncentration till sex orter vore att föredra. *RRV* menar att en sådan ytterligare koncentration behövs med hänsyn till lärarutbildningens mål och kravet på ett rationellt resursutnyttjande i denna utbildning samt kravet på en flexibel organisation som inte är alltför känslig för framtida förändringar i fråga om utbildningen. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, *lärarhögskolorna i Kalmar* och *Mölnadal*, *förskoleseminariet i Solna* och *Gävle kommun* finner förslaget väl avvägt och tillstyrker den föreslagna lokaliseringen.

De flesta organ i regioner där klasslärarutbildningen föreslås upphöra påtalar förslagets bristande överensstämmelse med de grundläggande tankegångarna i prop. 1975: 9 om reformerad högskoleutbildning. Den decentraliseringstanke som där kommer till uttryck blir åsidosatt genom gruppens förslag. Man betonar även den decentraliserade utbildningens fördelar från bl. a. rättvis- och rekryteringssynpunkt. En del remissinstanser framhåller att arbetsgruppens argumentering beträffande prioriterade utbyggnadsorter är inkonsekvent.

En annan vanligen återkommande synpunkt i remissvaren är att man genom nedläggning av klasslärarutbildningen förhindrar eventuella möjligheter till samverkan mellan förskolläro- och lågstadielärarutbildning.

Beträffande valet av orter är det framför allt arbetsgruppens förslag att lägga ned klasslärarutbildningen i Luleå som kritiseras. Denna kritik kommer inte bara från de lokalt och regionalt berörda organen utan även från andra instanser. *SÖ*, *SPN*, *lärarhögskolan i Karlstad* och *förskoleseminariet i Göteborg* menar att sålunda klasslärarutbildningen i Luleå inte bör avvecklas. *SÖ* framhåller att, genom att klasslärarutbild-

ningen kommer att saknas i Norrbotten, vissa rekryteringssvårigheter uppstår till länet. SÖ anser det nödvändigt med klasslärarutbildning i länet för att på lång sikt tillgodose lärarbehovet på låg- och mellanstadiet. Vidare omtalar SÖ den speciella språksituation som råder i länet. Förekomsten av etniska minoriteter i länet ställer också särskilda krav på lärarutbildning. Det finns även regionalpolitiska skäl mot en nedläggning. Stålverk 80 och den allmänna expansion som blir följden därav talar för ett bibehållande av klasslärarutbildningen i Luleå. *Byggnadsstyrelsen* menar att Luleå ur lokalförsörjningssynpunkt är bättre utrustat än andra orter.

SÖ menar vidare att ett bibehållande av klasslärarutbildningen i Luleå endast är möjligt om motsvarande avveckling sker vid någon annan lärarhögskola. Man anser att den östra högskolregionen är särskilt gynnad, varför lärarhögskolan i Jönköping framstår som det mest realistiska alternativet. Intagningsplatser där bör i stället tas i anspråk för utbildning i Luleå. *Lärarhögskolan i Jönköping m. fl* bestrider att den egna regionen skulle vara mer gynnad och pekar på det faktiska rekryteringsunderlaget.

SL invänder mot förslaget att klasslärarutbildning i Uppsala nedläggs. Klasslärarutbildningen bör bedrivas på de orter som också har ämneslärarutbildning. Dessa har ett rikt utbud av ämnes- och tillvalskombinationer och har nära anknytning till forsknings- och utvecklingsarbete. Förutom organ knutna till länet anför även *SÖ* betänkligheter mot förslaget om ett uppbyggnadsarbete av den fullständiga lärarhögskolan i Uppsala. Överstyrelsen är dock inte beredd att föreslå en avvikelse från gruppens förslag.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län m. fl. finner arbetsgruppens påstående att rekryteringsunderlaget till klasslärarutbildningen i Härnösand skulle inge farhågor helt obestyrkt. Vidare understryker man det ur regionalpolitisk synpunkt betydelsefulla i att ha lärarutbildning inom regionen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län m. fl. menar att den geografiska fördelningen måste betraktas som orättvis. I landets södra delar blir antalet utbildningsplatser för klasslärare i det närmaste dubbelt så stort per studerande som i de norra delarna. De mellersta regionerna blir härvidlag mest lidande. Man betonar att den högre utbildningen genom innovationsspridning bidrar till en regions tillväxtpotentialer. Det är därför högst angeläget att klasslärarutbildning även fortsättningsvis får anordnas i Falun.

Länsstyrelsen i Kristianstads län m. fl. konstaterar att ett av landets folkrikaste områden föreslås få endast en lärarutbildningsanstalt, den i Malmö. Kristianstad har även det lägsta antalet platser i högskoleutbildning av de berörda högskolorerna. Man menar även att regionalpolitiska hänsyn motiverar ett bibehållande av klasslärarutbildningen i Kristianstad.

Länsstyrelsen i Kronobergs län m. fl. konstaterar att Växjö drabbats hårdast av förslaget. Tre av de nu befintliga fyra utbildningarna föreslås nedlagda. I övrigt har man den principiella uppfattningen att de orter som redan har ämnes- och klasslärarutbildning bör få behålla dessa.

Ett mindre antal instanser yttrar sig även om den framtida lokaliseringen av en utökad förskolläro- och fritidspedagogutbildning.

Gruppens uppfattning att en utökad förskolläro- och fritidspedagogutbildning bör förläggas till orter där klasslärarutbildningen föreslås avvecklad delas av *RRV, länsstyrelserna i Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län* och *Stockholms kommun*. *SFL* påtalar det nödvändiga i att förskolläro- och fritidspedagogutbildningen inte enbart förläggs till orter där lärarutbildningen läggs ned, utan även till lärarhögskolor där endast en nedskärning av denna utbildning föreslås. Denna ståndpunkt intar man mot bakgrund av önskemål om den integration mellan förskolläro- och lågstadieläro- utbildning som tidigare omtalats. Vid lokaliseringen bör tillgången på praktikplatser och fritidshem vara avgörande, anser *förskoleseminarierna i Göteborg, Luleå* och *Umeå*. *Förskoleseminariet i Malmö* menar även att intresset och behovet på orten måste vara styrande faktorer. *Förskoleseminarierna i Norrköping, Västerås* och *Örebro* anser att utbildningarna bör förläggas till orter där de redan är etablerade.

Alternativt utnyttjande av friställda resurser

Lärarhögskolan i Falun, SFL och *SL* understryker att frågor om friställd personal m. m. måste bli föremål för förhandlingar. Detta gäller även för extra personal, för vilken man menar att arbetsgruppen försummat att belysa konsekvenserna. *LR m. fl.* anser att arbetsgivarens ansvar vid en förändring av här aktuellt slag även måste omfatta sådan personal.

Arbetsgruppens förslag att övertalig personal skall beredas plats inom det allmänna skolväsendet mottas positivt av *Gävle, Linköpings, Mölndals och Göteborgs kommuner*. Av denna uppfattning är dock inte *lärarhögskolorna i Jönköping, Kristianstad, Malmö och Mölndal, Malmö kommun* samt *LR*, som i stället menar att detta endast kan ses som en sista utväg. Gruppens lösning anses innebära att övertalighetsproblemet flyttas från en skolform till en annan.

Flera instanser har även förslag på åtgärder som skulle reducera övertalighetsproblemet ytterligare. *Lärarhögskolan i Karlstad, LR m. fl.* föreslår att gruppstorlekarna vid klass- och förskolläro- utbildningen minskas. Härigenom skulle antalet lärartimmar öka, samtidigt som utbildningens kvalitet förbättras. Vidare föreslår man att koefficienten för lärarutbildares skoltjänstgöring avskaffas vid beräkning av tjänsteunderlaget. En ytterligare åtgärd som skulle göra det möjligt att behålla fler lärarutbildare är att arvoderade uppdrag, t. ex. som institutionsföre-

ståndare, inräknas i tjänsten i form av nedsättning av undervisnings-skyldigheten.

Gruppens förslag att delar av övertalig lärarpersonal skall användas i utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger stöds av de instanser som behandlar frågan. *Socialstyrelsen, RRV, lärarhögskolan i Gävle, LR m. fl.* anser detta vara en ändamåls-enlig lösning. *Förskoleseminarierna i Malmö och Göteborg* kan dock inte instämna i gruppens förslag att gymnastiklärare som tjänstgör inom klasslärarutbildningen skall undervisa i rytmik i förskolläraryt-bildningen. Däremot torde, anser man, både rytmik- och gymnastiklärare kunna anlitas i fritidspedagogutbildningen.

En stor del av remissorganen understryker behovet av utbildnings-komplettering för de lärare som skall tjänstgöra inom förskolläraryt-och/eller fritidspedagogutbildningen.

Arbetsgruppens förslag att bereda övertalig lärarpersonal sysselsätt-ning inom länskolnämndernas fortbildningsverksamhet ger upphov till motstridiga uppfattningar. *Länskolnämnderna* ställer sig positiva till förslaget.

Länskolnämnden i Stockholms län menar dock att det är viktigt att man tar hänsyn till lärarutbildarens önskemål, lämplighet och möjlighet att ställa sig till förfogande. Vidare anser man att även den administra-tiva sidan av fortbildningen bör förstärkas genom överförande av kvali-ficerad biträdespersonal. *Flera lärarhögskolor* menar emellertid att en medverkan i länskolnämndernas fortbildning i vissa fall kan leda till en mycket splittrad tjänstgöring för lärarutbildaren. I första hand borde lärarutbildarna medverka i utbildning som planeras och genomförs av lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar.

SPN, Linköpings, Malmö och Mölndals kommuner understryker be-hovet av att anslagen Särskilda åtgärder på skolområdet och Lärares fortbildning m. m. höjs kraftigt för att kunna täcka de kostnader som uppstår. *LR* menar däremot att det krävs ett särskilt anslag för att trygga lärarutbildarnas sysselsättning och avvisar därmed den föreslagna medelstäckningen.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget att lärarutbildare med sviktan-de tjänsteunderlag skall få tillfälle att delta i forsknings- och utvecklingsarbete. Vissa förskoleseminarier är angelägna att forskningsarbete också förläggs till seminarierna.

Beträffande lokaler konstaterar *byggnadsstyrelsen* att arbetsgruppens förslag resulterar i att de mindre lärarhögskolorna, främst de i Falun, Härnösand, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö, kommer att få en lokalmässig överkapacitet. Den nya an-vändning av lokalerna som arbetsgruppen diskuterar medför krav på vissa ombyggnadsarbeten. Byggnadsstyrelsen tillstyrker gruppens förslag om att styrelsen får i uppdrag att lämna förslag till alternativ använd-ning av de lokaler som inte behöver användas för högre utbildning.

3 Utbildning av förskollärare och fritidspedagoger

Under hösten 1975 har överläggningar ägt rum mellan regeringen och Svenska kommunförbundet om en utbyggnad av barnomsorgen med sikte på full behovstäckning inom en tioårsperiod. Som en första åtgärd har överenskommelse träffats om att öka antalet platser i daghem och fritidshem med 100 000 resp. 50 000 under perioden 1976—1980.

Mot bakgrund av denna överenskommelse uppdrog regeringen den 25 september 1975 åt SÖ att redovisa de ökade resurser i fråga om utbildning av barnskötare, fritidspedagoger och förskollärare som behövs vid den angivna utbyggnaden av förskola och fritidshem.

SÖ har i skrivelse den 28 oktober 1975 redovisat uppdraget och därvid föreslagit en ökning budgetåret 1976/77 av utbildningskapaciteten inom förskollärarytbildningen med 1 134 platser och inom fritidspedagogutbildningen med 1 050 platser. Därvid har SÖ förutsatt att fritidspedagogutbildningen inom gymnasieskolan kvarstår oförändrad. Förslaget är baserat på en kartläggning av tillgången på lärare, praktikplatser och lokaler.

SÖ har föreslagit följande fördelning av intagningsklasserna på utbildningsort och utbildningslinjer.

Utbildningsort	Förskollärarytbildning Antal intagningsklasser		Fritidspedagogut- bildning	
	1975/76	1976/77	klasser 1976/77	
	2-årig	50 v	2-årig	50 v
Borås	4	—	4	—
Falun	2	—	4	—
Gävle	6	2	8	—
Härnösand	4	—	6	—
Jönköping	5	—	6	—
Kalmar	4	2	6	—
Karlstad	4	1	6	—
Kristianstad	4	—	6	—
Linköping	—	—	—	—
Luleå	4	1	7	—
Malmö	6	1	12	1
Möln dal/Göteborg	6	1	10	—
Norrköping	6	—	8	—
Solna	6	2	6	6
Stockholm	4	—	10	2
Södertälje	4	—	4	—
Umeå	3	—	4	—
Uppsala	6	—	6	—
Västerås	4	1	4	2
Växjö	4	—	4	—
Örebro	4	—	6	—
Halmstad	—	1	—	2
	90	12	127	13
				35
Totalt antal intagnings- platser	2 988 ¹		4 122	1 050
Ökning 1976/77			+1 134	+1 050

¹ +60 lågstadielärare till förskollärare (utbildningen inställd)

Intagningsplatserna inom fritidspedagogutbildningen skall enligt SÖ:s förslag fördelas med 750 platser på reguljär 2-årig utbildning och 300 platser på 50-veckorsutbildning för personer med erfarenhet av eller utbildning för arbete bland barn och ungdom.

För tjänstgöring inom den utökade utbildningen räknar SÖ med att sammanlagt ungefär 70 fritidspedagoger och förskollärare behöver utbildas. En första utbildningsomgång bör starta våren 1976. Vidare bör en utbildningskomplettering anordnas för nyrekrytering av sammanlagt ungefär 400 handledare. SÖ räknar med att ett antal ordinarie och extra ordinarie lärare vid lärarhögskolor kan beredas tjänstgöring vid de utökade fritidspedagog- och förskollärarytbildningarna. För att underlätta övergången föreslås att de under ungefär en halv termin får förbereda sig genom viss inskolning. Utbildningen skall, enligt förslaget, anordnas våren 1976.

SÖ har vidare redovisat vissa överväganden rörande rekryteringsunderlaget till fritidspedagog- och förskollärarytbildningarna. Bland behöriga sökande till förskollärarytbildning, som inte antagits till utbildningen, finns personer i åldrarna från 25 år och däröver med varierad arbetslivserfarenhet. Det är därför möjligt att genom intagningsbestämmelser, som gynnar exempelvis arbetslivserfarenhet, åstadkomma en åldersfördelning som inkluderar ett större antal äldre personer i utbildningen.

SFL och Stockholms sociala centralnämnd har i skrivelser till regeringen anfört att kraftiga utökningar av antalet utbildningsplatser i fritidspedagog- och förskollärarytbildning bör komma till stånd. SFL hävdar, utifrån egna behovsberäkningar, att under perioden 1976—1980 behöver utbildas ca 3 000 förskollärare utöver nuvarande dimensionering. Sociala centralnämnden i Stockholm hemställer att sådana åtgärder sätts in från statlig sida att behovet av personal kan tillgodoses redan under år 1976.

Studera nde, lärare och övrig personal vid förskoleseminariet i Uppsala har anhållit att regeringen inte följer SÖ:s förslag till dimensionering av förskollärarytbildningen i Uppsala budgetåret 1976/77 utan tilldelar seminariet åtta intagningsklasser.

Rektorn vid förskoleseminariet i Malmö har i skrivelse hemställt att utbildningen av förskolepersonal i Malmö inte förläggs till lärarhögskolan i Malmö utan i stället till Södervärns skolan eller annan lämplig skola i Malmö kommun.

Rektorsnämnden/utbildningsnämnden vid förskoleseminariet i Luleå samt Sveriges förskoleseminariers rektorsförening har i skrivelser föreslagit att den utökade fritidspedagogutbildningen pedagogiskt och administrativt knytes till befintlig förskollärarytbildning i avvaktan på den slutgiltiga behandlingen av barnstugeutredningens betänkande (SOU

1975: 67) Utbildning i samspel med dess förslag om en framtida gemensam sammanhållen högskoleutbildning för de nuvarande förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna. Rektorsnämnden har också framhållit att förskolläroseminariet i Luleå står mycket väl rustat för en utbyggnad.

Samtliga organisationskommittéer för högskolereformen har beretts tillfälle att komma in med ytterligare synpunkter på de av arbetsgruppen för vissa läroarhögskolefrågor behandlade frågorna, nu mot bakgrund av SÖ:s förslag beträffande förskolläro- och fritidspedagogutbildningarna.

Den centrala organisationskommittén för högskolereformen anser att det material som SÖ nu har presenterat ger ett väsentligt nytt perspektiv på förslaget om minskning av kapaciteten för klassläroarutbildning. Kommittén konstaterar att det är fråga om en omfördelning av resurser från vissa utbildningslinjer inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken till andra linjer. De nu aktuella förändringarna ansluter enligt kommittén till de planeringsprinciper som har lagts fast genom högskolereformen även om planeringen av särskilda skäl måste bedrivas under stor tidspress. Kommittén tillstyrker mot denna bakgrund de föreslagna förändringarna men framhåller vikten av att eventuellt friställd personal kan engageras i annan högskoleutbildning.

Organisationskommittén för högskolereformen i Umeå högskoleregion hänvisar till SÖ:s yttrande över arbetsgruppens förslag i vad avser fortsatt klassläroarutbildning i Luleå och utgår från att sådan utbildning även framgent skall bedrivas där. En begränsning av klassläroarutbildningen i Härnösand medger enligt kommittén en ytterligare ökning av förskolläroarutbildningen i förhållande till SÖ:s förslag. *Organisationskommittén för högskolereformen i Uppsala högskoleregion* tillstyrker SÖ:s kapacitetsförslag vad gäller Falun, Gävle och Örebro men anser att en ytterligare ökning av förskolläroarutbildningen bör ske i Uppsala. En sådan är möjlig också i Västerås, anser kommittén. *Organisationskommittén för högskolereformen i Stockholms högskoleregion* anser att SÖ:s dimensioneringsförslag snarast är att betrakta som ett minimum. Den föreslagna utbyggnaden är både möjlig och angelägen att genomföra 1976/77. Kommittén understryker också att kvalitetsaspekten och den pedagogiska målsättningen inte får gå förlorade i den förestående kvantitativa expansionen. Kommittén anser det vara en fördel att övertalig läroarpersonal kan engageras i en utbyggd förskolläro- och fritidspedagogutbildning för att därigenom bibehålla delar av läroarutbildningsorganisationen intakt och i nya utbildningar nyttiggöra erfarenhet av pedagogiskt arbete.

Organisationskommittén för högskolereformen i Linköpings högskoleregion ställer sig positiv till den föreslagna utbyggnaden men anser att

en omfördelning av resurserna snarare bör ske över sektorsgränserna än inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken. Vidare pekar kommittén på vikten av att regionernas relativa storlek inte blir den enda dimensioneringsfaktorn för enskilda utbildningar.

Organisationskommittén för högskolereformen i Göteborgs högskole-region tillstyrker SÖ:s lokaliseringsförslag och framhåller att det fortsatta beredningsarbetet inte får leda till att nytillskottet i regionen minskas i förhållande till förslaget. Enligt *organisationskommittén för högskolereformen i Lund/Malmö högskoleregion* måste eftersträvas att förslaget om en ökad utbildning av förskollärare och fritidspedagoger inte leder till beslut av avgörande betydelse för högskoleplaneringen på sikt. Mot bakgrund av att de expanderande lärarutbildningarna i betydande utsträckning efterfrågar samma resurser på lärarsidan som lågstadielärarytbildningen menar kommittén att man nödgas räkna med en avveckling av lågstadielärarytbildningen i Kristianstad. För mellanstadielärarytbildningen föreslår kommittén att 24 studerande flyttas från Malmö till Kristianstad. Samma kapacitet föreslås på mellanstadielärarytbildningen i Växjö med hänsyn till sambandet med ämneslärarytbildningens praktisk-pedagogiska del, vilken förutsätts finnas kvar i Växjö. Vidare uttalar kommittén önskemål om ytterligare en klass i förskollärarytbildningen i Växjö.

4 Föredraganden

Vissa gemensamma frågor

Inledning

De utbildningar som berörs av mina förslag i det följande tillhör enligt riksdagens beslut (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) högskolan fr. o. m. den 1 juli 1977. Jag har därvid samrått med chefen för utbildningsdepartementet. I frågor rörande utbyggnaden av förskolläraryt- och fritidspedagogutbildning har jag dessutom samrått med chefen för socialdepartementet.

Till grund för mina överväganden och förslag i det följande ligger rapporten (Ds U 1975: 12) från den av chefen för utbildningsdepartementet tillkallade arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor jämte remissyttranden över rapporten. I denna har bl.a. vägts in de prognoser över det framtida lärarytbehovet som utarbetades av skolöverstyrelsen (SÖ) och statistiska centralbyrån (SCB) år 1972 vad gäller klasslärarytbildningen samt åren 1972 och 1975 vad gäller ämneslärarytbildningen. Vidare har SÖ på regeringens uppdrag kommit in med förslag till utbyggnad av utbildningen av förskolläraryt- och fritidspedagoger för samhällets barnomsorg. Arbetsgruppens förslag tog principiellt upp frågan om en utbyggnad av förskolläraryt- och fritidspedagogutbildningarna. En utbyggnad av den storleksordning som nu har aktualiserats ändrar vä-

sentligt på förutsättningarna för planeringen av sektorn för utbildning för undervisningsyrken. Organisationskommittéerna för högskolereformen har därför beretts tillfälle att yttra sig över SÖ:s förslag.

Den brist på behöriga lärare inom grundskolan och gymnasieskolan som tidigare har förelegat är nu i huvudsak hävd. Denna för skolväsendet gynnsamma situation har sin grund i den betydande utbyggnad av lärarutbildningen som ägde rum från mitten av 1960-talet och som sedan 1969/70 har förbytts i en successiv nedskärning av kapaciteten i klass- och ämneslärarutbildningarna. Samtidigt byggdes utbildningen av förskollärare ut under hela 1960-talet. Det är nu viktigt att resurserna inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken i första hand inriktas på utbildning av sådan personal som det råder brist på. Om de åtaganden som har gjorts beträffande utbyggnaden av samhällets barnomsorg skall kunna uppfyllas, måste en ytterligare kraftig utbyggnad av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger snarast komma till stånd. Samtidigt är det angeläget att de kunskaper och erfarenheter som har samlats inom den nuvarande klass- och ämneslärarutbildningsorganisationen kommer de nämnda expanderande utbildningarna till del.

Jag vill framhålla vikten av att studerandeantalet inom utbildningar av den karaktär som det här är fråga om på varje berörd ort hålls på en sådan nivå att kvaliteten i utbildningen kan upprätthållas. Utgångspunkten för lärarutbildningens yttre organisation måste enligt min mening i första hand vara att förutsättningar skall ges, i vad avser både personal och studerande, för en väl fungerande lärarutbildning. Vid en alltför begränsad intagning blir antalet lärarutbildare på en viss linje så litet att den stimulans och utveckling som ligger i det dagliga samarbetet med kolleger kan komma att hämmas. Ett alltför litet timunderlag kan också göra det svårt att rekrytera de mest kvalificerade och intresserade lärarutbildarna. För lärarkandidaternas del kan utbildningen komma att utformas av en eller ett fåtal lärare, vilket inte främjar allsidigheten i särskilt metodikutbildningen. Utan några ingrepp i den nuvarande utbildningens mål och innehåll, vilka utreds av 1974 års lärarutbildningsutredning, bör en anpassning av den yttre organisationen nu ske till en betydligt minskad intagning till klass- och ämneslärarutbildning. Samtidigt måste en sådan anpassning göras med utgångspunkt bl. a. i tidigare ställningstaganden om en geografisk spridning av dessa utbildningar och i perspektivet av vilken betydelse en lärarutbildning i olika avseenden har för en region. Kostnaderna per lärarkandidat för att bedriva utbildning på viss ort måste självfallet också vägas in i en totalbedömning.

Behovet av klasslärare och ämneslärare

En av utgångspunkterna för arbetsgruppens förslag om dimensionering av klass- och ämneslärarutbildningarna har, som jag nyss har nämnt, varit tillgängliga prognoser. Ett stort antal remissinstanser har kritiserat

prognosmaterialet som underlag för långsiktiga bedömningar av behovet av olika lärargrupper. Det har anförts att materialet har utarbetats med skolväsendets behov av arbetskraft som enda utgångspunkt och att prognoserna inte i tillräcklig utsträckning har tagit hänsyn till successiva förändringar i behovet av lärare, t. ex. i form av ökad deltidstjänstgöring för lågstadielärare, rörlig pensionsålder m. m.

Jag vill för egen del framhålla att prognoserna endast kan utvisa en tendens rörande behovet av lärare. Något krav på exakt överensstämmelse mellan prognos och faktisk efterfrågan kan aldrig uppställas. Det är angeläget att organisationen för lärarutbildning är sådan att utbildningskapaciteten smidigt kan anpassas till nya förhållanden.

Jag vill i detta sammanhang beröra några av de faktorer som av flera remissinstanser anses öka behovet av lärare och som enligt dessa inte har beaktats i prognosmaterialet. Kritiken beträffande den bristande tillförlitligheten i prognosmaterialet är i första hand inriktad på det beräknade behovet av klasslärare, främst lågstadielärare.

Flera instanser menar att dagens arbetsmarknadssituation inte får vara avgörande för beslut om lärarutbildningens dimensionering. Även individernas efterfrågan på utbildning bör tillmätas stor vikt när utbildningskapaciteten fastställs. Till detta kommer att pedagogiskt utbildad personal efterfrågas även av andra avnämare än skolväsendet.

Vid ställningstaganden till förslagen från 1960 års lärarutbildnings-sakkunniga (prop. 1967: 4) anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att det var nödvändigt att vid beslut om lärarutbildningens kapacitet anlägga ett vidare perspektiv än vad som följde av att strikt tillgodose skolväsendets behov av lärare. Med hänsyn bl. a. till den då rådande lärarbristen och de höga födelsetalen och därmed ett förutsebart ökat behov av lärare inom skolväsendet förordades för den period som då kunde överblickas en utbildningskapacitet som översteg den av de sakkunniga föreslagna. Man räknade då med att personer med lärarutbildning i väsentlig utsträckning skulle söka sig också till andra sektorer av arbetsmarknaden.

Situationen har nu väsentligt förändrats. Skolväsendets kvantitativa utbyggnad har avstannat samtidigt som födelsetalen har sjunkit. Tillskottet av nyexaminerade lärare har under senare år varit betydande. Arbetsmarknadsläget för personer med annan högre utbildning har också undergått förändringar, vilket har inneburit en ökad konkurrens om arbetstillfällen. Med hänsyn till denna utveckling finns skäl att iakttaga en viss försiktighet vid bedömningen av möjligheterna för utbildade lärare att få anställning utanför skolväsendet. Av dessa är det enligt min bedömning i första hand utbildade ämneslärare som i större utsträckning har möjlighet att få anställning utanför undervisningsområdet. Det principiella synsätt som präglade förslagen i prop. 1967: 4 om reformerad lärarutbildning har sålunda fortfarande giltighet även

om utbildningens dimensionering måste avvägas också med hänsyn till andra förhållanden. Jag vill erinra om vad jag anförde i direktiven till 1974 års lärarutbildningsutredning angående lärarutbildningens användbarhet även inom verksamhetsområden utanför skolan. Jag framhöll då att ett bredare synsätt på utbildningen får konsekvenser bl. a. för studiernas innehåll.

Som jag i det föregående har konstaterat har den tidigare lärarbristen i stort hävts. Den kvarstående bristen är, som bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) framhåller, av lokal karaktär. Enligt den registrering som utförs av AMS förhåller det sig så att sedan en tid tillbaka ett antal utbildade klasslärare och lärare i läroämnen inte kan få önskad anställning som lärare. Till detta kommer att ett stort antal lärarkandidater, som togs in i utbildningen läsåren 1973/74 och 1974/75, kommer att utexamineras inom kort. Vissa remissinstanser bestrider att ett visst läraröverskott föreligger genom att visa på svårigheten att få alla vikariat tillsatta med utbildade lärare. Flera länskolnämnder har t. ex. påpekat att det en tid in på terminen ofta inte går att få behöriga vikarier, inte ens på orter där läraröverskottet är registrerat som särskilt stort. Detta torde främst bero på den s. k. lokala bundenheten.

Lärararbetsmarknaden kännetecknas under senare år av att det samtidigt har rått både över- och underskott på behöriga lärare. Detta förklaras främst av att ett antal lärare är bundna till annan ort än där efterfrågan finns på lärare. Enligt min mening kan vissa över- eller underskott på behöriga lärare vid en given tidpunkt inte utgöra grund för dimensionering av utbildningen med syfte att nå balans mellan tillgång och efterfrågan först på längre sikt. Om det råder överskott eller ej kan enligt min bedömning inte avläsas av det förhållandet att alla tillfälliga vikariat inte kan täckas med utbildade lärare. Jag anser det inte möjligt att genom rimliga kvantitativa utbildningsinsatser häva lärarbristen så långt att alla uppkommande tillfälliga lärarbehov kan täckas med behöriga lärare. Med nuvarande lärartillgång är problemet snarast en organisationsfråga och inte en fråga om utbildningskapacitet. Förutsättningarna för att i rimlig utsträckning täcka också tillfälliga lärarvikariat med behöriga lärare är beroende av möjligheterna att anställa lärare på heltid eller deltid också för uppgiften att täcka tillfälligt uppkommande vikariat. Jag avser att ta upp hithörande frågor inom kort i en proposition på grundval av förslag från utredningen (SOU 1974: 53) om skolans inre arbete. Jag vill emellertid peka på att ett system för vikariat, t. ex. med s. k. reservvikarier, inte ger ett ökat lärarbehov.

Flera remissinstanser har också riktat kritik mot arbetsgruppens förslag till intagningstal, främst till klasslärarutbildningen, med hänsyn till att gruppen inte har vägt in vissa gencrella arbetsmarknadspolitiska reformer i förslagen. Särskilt nämns möjligheterna till flexibel pensionsavgång, rätten till ledighet för studier, tillkomsten av det fackliga för-

troendemannainstitutet, förlängningen av ersättningstiden för föräldrapenning m. m. Några större förändringar i utbildningsbehovet torde dock knappast uppstå på grund av dessa reformer. Så t. ex. beviljas intresserade lärare oftast tjänstledighet för studier redan nu. Den rörliga pensionsavgången behöver enligt min mening inte betyda att pensionsavgång generellt kommer att ske vid en lägre ålder än nu. I övrigt har jag sökt väga in dessa reformer i de allmänna överväganden om utbildningskapaciteten som jag anger i det följande.

Arbetsgruppens dimensioneringsförslag ifrågasätts också mot bakgrund av väntade reformer på skolväsendets område, vilka i framtiden skulle medföra en ökad lärartäthet. Främst pekas då på väntade ställningstaganden till förslagen från utredningen om skolans inre arbete. Enligt mina bedömningar kommer den nuvarande lärartätheten inte nämnvärt att förändras om förslagen genomförs.

Flera remissinstanser framhåller att många utbildade lärare bara arbetar på deltid och menar att detta skapar ett behov av att öka lärarutbildningen. Deltidstjänstgöring är nu mer vanlig, framför allt bland lågstadielärare, framhåller dessa. Tendensen påpekades emellertid redan i yttranden över lärarutbildningssakkunnigas förslag (SOU 1965: 29). Möjligheten till partiell tjänstgöring för klasslärare tillkom genom riksdagens beslut år 1962 (prop. 1962: 54, SU 1962: 1, rskr 1962: 328). Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade då att en sådan åtgärd uppenbarligen står i viss motsättning till principen om klasslärarsystemet. Med hänsyn till möjligheterna att genom en partiell tjänstgöring kunna öka rekryteringen till läraryrket och samtidigt tillmötesgå enskilda lärares önskemål om reducerad tjänstgöring stannade departementschefen dock för att föreslå att möjlighet till partiell tjänstledighet resp. deltidсанställning skulle införas fr. o. m. läsåret 1962/63 för klasslärare.

För egen del vill jag framhålla att frågan om deltidstjänstgöring för lärare måste vägas mot önskemålen att minska antalet lärare som undervisar en grupp elever. Samtidigt kan den enskilda läraren, liksom andra arbetstagare, ha berättigade skäl för att arbeta deltid. Jag är emellertid inte beredd att anpassa intagningen till i första hand lågstadielärarutbildningen till ett system där deltidstjänstgöring blir alltmer vanlig. Det skulle innebära att man bygger in deltidstjänstgöring i ett utpräglat kvinnoyrke som en förutsättning för utbildningens dimensionering. Jag vill också framhålla att det finns en inte obetydlig reserv av utbildad lärararbetskraft i den grupp som f. n. arbetar deltid. Åldersfördelningen i lärarkåren gör det sannolikt att de som tillhör denna arbetskraftsreserv senare kommer att öka sin yrkesverksamhet. Berörda personalorganisationer har också uttalat att kapaciteten i olika lärarutbildningar inte får anpassas till ett system med deltidstjänstgöring.

Jag vill framhålla att önskemålet att anpassa lärarutbildningens dimen-

sionering till intresset hos de enskilda självfallet inte kan tillgodoses helt. Sektorn för utbildning för undervisningsyrken som helhet kommer fortfarande att ha sådan omfattning att olika intresseval bland de studerande kan tillgodoses. Skillnaderna i arbete som fritidspedagog, förskollärare och lågstadielärare bör inte överdrivas. Inom ramen för de principer för planering av högskoleutbildningen som riksdagen har fattat beslut om måste övervägas vilken del den nu aktuella sektorn kan få ta i anspråk. Ett klart dokumenterat behov av en ökad utbildning av förskollärare och fritidspedagoger föreligger. Det är därför naturligt att inom sektorn nu prioritera en utbyggnad av dessa utbildningar samtidigt som begränsningar görs i utbildningar där behovet av utbildad personal har minskat. Härigenom kan befintliga resurser utnyttjas för nya samhällsbehov.

Dimensionering av ämneslärar- och klasslärautbildningarna

Arbetsgruppen har föreslagit en årlig intagningskapacitet av 216 studerande på lågstadielärlinjen, 528 på mellanstadielärlinjen och 1 035 inom ämneslärautbildningens praktisk-pedagogiska del.

När det gäller dimensionering av ämneslärar- och klasslärautbildningarna har jag i det föregående redovisat att bl. a. SÖ, SACO/SR och TCO i huvudsak anser arbetsgruppens dimensioneringsförslag rimligt. SÖ ifrågasätter emellertid om inte den föreslagna utbildningskapaciteten på lågstadielärlinjen är för hög. I detta sammanhang vill jag erinra om att SÖ i petita för 1975/76 förordade en intagningskapacitet för perioden 1975/76—1979/80 av 140—160 på lågstadielärlinjen, 540 på mellanstadielärlinjen och 1 200 på ämneslärlinjen. SÖ erinrade då också om att den föreslagna intagningen var större än det behov som prognosmaterialet utvisar.

Kritiken mot arbetsgruppens dimensioneringsförslag har, som tidigare framgått, i första hand gällt klasslärautbildningen. Flertalet remissinstanser accepterar sålunda arbetsgruppens förslag om dimensionering av ämneslärautbildningen. Däremot framförs förslag om en intagning på lågstadielärlinjen med 360 och på mellanstadielärlinjen med 720 kandidater per år, vilket skulle medge att utbildningslinjerna, med den minimikapacitet som arbetsgruppen har föreslagit, skulle kunna bibehållas på alla de orter där utbildningarna i dag är förlagda.

Enligt den av SCB och SÖ nyligen reviderade prognosen rörande behovet av ä m n e s l ä r a r e föreligger fyra alternativa dimensioneringsnivåer, från ca 500 intagningsplatser per år till drygt 1 000. Arbetsgruppen har stannat för att föreslå en intagningskapacitet av 1 035 platser per år på ämneslärlinjen. Denna siffra inkluderar 75 platser inom vidareutbildning av mellanstadielärare samt 60 platser på folkhögskollärlärgrenen. De remissinstanser som har yttrat sig över dimensioneringen av

ämneslärarutbildningen har i stort sett tillstyrkt förslaget. Jag ansluter mig därför till arbetsgruppens förslag på denna punkt.

Beträffande dimensioneringen av klasslärarutbildningen delar jag, mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört om prognoser m. m., de synpunkter som har framkommit från bl.a. SÖ, SL m. fl. I likhet med SÖ anser jag det värdefullt att finna en dimensioneringsnivå som kan hållas någorlunda jämn under en längre period. När det gäller de uppgifter som har framförts från skilda håll om svårigheter att få vikarier för klasslärare vill jag erinra om att den av gruppen föreslagna årliga intagningskapaciteten avser att åstadkomma balans mellan tillgång och efterfrågan först mot mitten av 1980-talet. En jämn intagningskapacitet under denna period bör enligt min mening inte få äventyras av vissa lokala underskott på klasslärare i dag. Som jag tidigare har nämnt finner jag det inte rimligt att grunda dimensioneringen av klasslärarutbildningen på förekomsten av systematisk deltidstjänstgöring bland utbildade klasslärare eller på det faktum att en stor del av de utbildade klasslärare som inte har fått adekvat tjänstgöring är lokalt bundna. Jag finner därför arbetsgruppens förslag i stort sett väl avvägda. Med hänsyn till vad jag tidigare har anfört förordar jag dock en försiktig ökning av antalet intagningsplatser jämfört med arbetsgruppens förslag. Lågstadie-lärarutbildningen bör enligt min mening tills vidare ha en årlig intagningskapacitet av 240 platser och mellanstadie-lärarutbildningen en motsvarande kapacitet av 528 platser.

De sålunda föreslagna intagningstalen bör ses som riktlinjer för planeringen av utbildningen under den närmaste tidsperioden. Det är självklart att reformer på skolans område eller arbetsmarknaden i övrigt kan ge nya utgångspunkter för bedömningen av behovet av berörda lärarkategorier och att en omprövning av intagningstalen då måste göras.

Med den dimensionering och lokalisering som jag föreslår i det följande skapas en organisation med en viss rörlighet nedåt i intagningstalen och en betydande rörlighet uppåt. Möjligheterna att, om utvecklingen så skulle motivera, snabbt öka utbildningskapaciteten är goda. Att anpassa utbildningskapaciteten med utgångspunkt i önskemålet att bibehålla utbildningen på samtliga orter där den bedrivs i dag innebär emellertid en dimensionering av klasslärarutbildningen för vilken enligt min mening grund saknas i befintliga behovsanalyser.

Här vill jag infoga att jag vid mina beräkningar av anslaget till SÖ:s verksamhet för budgetåret 1976/77 (prop. 1975/76: 100 bil. 10) under posterna ersättning till expertis och automatisk databehandling har beaktat behovet av resurser för en rullande lärarprognosverksamhet.

Med hänsyn till det angelägna i att snabbt kunna utöka förskollärarych fritidspedagogutbildningarna är jag sålunda inte beredd att tillstyrka bl. a. universitetskanslersämbetets förslag att man i avvaktan på den nu

påbörjade högskoleplaneringen bör uppskjuta ett ställningstagande till klass- och ämneslärarutbildningens dimensionering och lokalisering. Några skäl för att inte nu genomföra huvuddragen av arbetsgruppens förslag har inte heller framförts av 1974 års lärarutbildningsutredning.

Minimikapacitet och lokalisering av utbildning av ämneslärare och klasslärare

Arbetsgruppen har föreslagit att på ä m n e s l ä r a r l i n j e minst 30 lärarkandidater bör tas in per termin och ort. Till utbildningen på de s. k. filialorterna, dvs. Karlstad, Växjö och Örebro, tas f. n. in endast 15 lärarkandidater per termin. Vid en sådan intagningskapacitet blir studiegrupperna så små att fastställda mål och riktlinjer för utbildningen är svåra att uppnå. Det bör uppmärksammas att den av arbetsgruppen angivna minimiorganisationen endast kan fungera om de 30 lärarkandidaterna representerar högst åtta ämnen och endast de vanligaste ämneskombinationerna. Vid remissbehandlingen har gruppens förslag beträffande minimikapacitet tillstyrkts. Även jag finner det angeläget att skapa funktionsdugliga utbildningar med goda förutsättningar för de studerande att få sina valmöjligheter i fråga om olika ämneskombinationer tillgodosedda. Jag ansluter mig därför till gruppens förslag i detta avseende.

Enligt gruppens förslag skall praktisk-pedagogisk utbildning bedrivas vid de sex nuvarande större lärarhögskolorna. Förslaget innebär en avveckling av ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del på de s. k. filialorterna, dvs. Karlstad, Växjö och Örebro. Jag delar gruppens uppfattning.

Med hänsyn till att den i det föregående förordade årliga intagningskapaciteten för ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del är relativt hög i förhållande till förutsebara behov kan man enligt min mening inte dimensionera utbildningen per ort så att endast små variationer i antalet studerande leder till att utbildningens lokalisering måste omprövas. Arbetsgruppen har diskuterat en sådan möjlighet vad gäller utbildningen i Uppsala. Jag finner emellertid starka skäl tala för att så långt möjligt söka hålla samman den ämnesteoretiska och den praktisk-pedagogiska delen av ämneslärarutbildningen på samtliga orter med nuvarande större lärarhögskolor.

I det föregående har jag förordat att utbildning inom ämneslärarlinjens praktisk-pedagogiska del bör kunna anordnas på en ort först om det finns minst 30 studerande. Om man vill behålla ämneslärarfialerna måste man alltså fördubbla antalet studerande där. Detta skulle i en situation då utbildningen totalt sett måste begränsas leda till en betydande minskning av studerandeantalet vid nuvarande större lärarhög-

skolor. Att behålla ämneslärarfilialerna skulle alltså innebära en försvagning av hela organisationen. En ökad intagning på filialorterna skulle också medföra ett nyrekryteringsbehov av lärarutbildare på dessa orter samtidigt som övertalighet i ökad utsträckning skulle uppstå på övriga utbildningsorter. Man skulle sålunda lägga ned en inarbetad ämneslärarlinje och samtidigt ställa ökade resurser till förfogande för en uppbyggnad av nya sådana på filialorterna.

Resurser måste vidare tillföras filialorterna för att bygga upp en funktionsduglig utbildningslinje, bl. a. genom inrättande av fasta tjänster och ett utbildningskansli samt uppbyggnad av institutioner, i den mån sådana inte finns i ifrågavarande ämnen, och en organisation för försöks- och demonstrationsverksamhet. Som jag tidigare har nämnt skulle sådana åtgärder vidtas parallellt med att motsvarande resurser vid de nuvarande större lärarhögskolorna inte kom till användning. En betydande osäkerhet om huruvida utbildningen på sikt kan bibehållas på filialorterna skulle ändå kvarstå.

I utbildningen av ämneslärare föreligger ett direkt samband mellan olika ämnen. Detta kommer till uttryck i skolförordningens bestämmelser om vilka ämnen som kan förenas i en tjänst. Beroende på detta samband är det inte möjligt att bryta ut ett antal ämneskombinationer och förlägga utbildningen i dessa till filialorterna. För att bibehålla ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del på filialorterna krävs ett stort ingrepp i den inre organisationen genom att ett antal ämnen i utbildningen stryks och denna koncentreras till ett färre antal ämneskombinationer. En sådan åtgärd finner jag inte möjlig att förorda. Genom bl. a. försöksverksamheten med utbildning av lärare i gymnastik och hemkunskap jämte annat ämne (prop. 1975: 24, UbU 1975: 14, rskr 1975: 159) ökar i stället antalet ämneskombinationer.

Som har framgått av det föregående skulle en uppbyggnad av funktionsdugliga enheter på fler orter än sex, för undvikande av kvalitetsförsämring i utbildningen, också medföra ökade kostnader. Jag vill i detta sammanhang erinra om att filialutbildningen kom till för att avlasta de större lärarhögskolorna i ett skede då ämneslärarutbildningen var av betydligt större omfattning än vad den nu är. Att hålla fast vid en under sådana omständigheter tillkommen organisation finner jag i nuvarande läge svårt att försvara från såväl pedagogisk som ekonomisk synpunkt. Avsikten har från början inte varit att permanent förlägga praktisk-pedagogisk utbildning för ämneslärare på dessa orter. Mot denna bakgrund och med hänsyn till vad jag i det föregående har förordat angående dimensioneringen av ämneslärarutbildningen och minimikapacitet per enhet finner jag i likhet med bl. a. RRV och SÖ det således inte längre möjligt att bibehålla ifrågavarande utbildning på filialorterna.

Vad gäller fördelningen av intagningsplatser för praktisk-pedagogisk utbildning mellan de sex angivna högskoleorterna utgår jag från att SÖ tar hänsyn till bl. a. de studerandes valmöjligheter och koncentrationen av s. k. profilämnen till vissa orter. Det bör vidare, i enlighet med gruppens förslag, uppdras åt SÖ att analysera dels vilka fördelar som kan uppnås genom olika stor totalintagning och/eller antagning till olika ämneskombinationer vår- resp. hösttermin, dels följderna av en övergång till endast en antagning per läsår.

För att på motsvarande sätt medge ett tillräckligt utbud av tillvalsmöjligheter för de studerande i klassläraru**t** b i l d n i n g e n föreslår gruppen en minimiorganisation per utbildningsenhet om 48 intagningsplatser per år på mellanstadielärlinjen och 48 vartannat år på lågstadielärlinjen. Några remissinstanser har framfört önskemål om en intagning av 24 studerande varje år på lågstadielärlinjen. Jag anser dock att möjligheterna att erbjuda samtliga i utbildningen förekommande tillvalsmöjligheter försvåras vid en sådan intagning och biträder därför gruppens förslag till minimikapacitet per ort inom lågstadie- och mellanstadielärlinjeutbildningarna. Jag vill framhålla att en sådan begränsad utbildningskapacitet inte ger den gynnsamma pedagogiska miljö för både lärare och lärarkandidater som bör eftersträvas i utbildningsorganisationen. Arbetsgruppen har därför övervägt en än mer koncentrerad organisation, vilken skulle kunna innebära en mer utvecklingsbefrämjande miljö och en mer rationell organisation. Liksom arbetsgruppen och flertalet remissinstanser har jag emellertid funnit skäl för att förorda en minimikapacitet per ort av den storlek gruppen har föreslagit.

Arbetsgruppen har föreslagit att klassläraru**t** b i l d n i n g i försättningen skall bedrivas på nio orter mot f. n. 15. Förslaget innebär en avveckling av klassläraru**t** b i l d n i n g e n i Falun, Härnösand, Kristianstad, Luleå, Växjö och Uppsala. Mot bakgrund av vad jag har anfört beträffande dimensioneringstal och minimikapacitet per enhet för klassläraru**t** b i l d n i n g e n anser jag, i likhet med bl. a. SÖ, RRV och SL, att det är nödvändigt att utbildningen koncentreras till färre orter än nu. Beträffande lokaliseringen av utbildningen vill jag anföra följande.

I likhet med arbetsgruppen finner jag det naturligt att ta hänsyn till hela sektorn för utbildning för undervisningsyrken, så att denna förblir representerad på de orter där utbildning inom sektorn nu finns. En sådan omfördelning överensstämmer också med ställningstagandena till den framtida lokaliseringen av högskoleutbildning (prop. 1975: 9 s. 488). Vidare bör en jämn geografisk fördelning av utbildningsutbudet eftersträvas, såväl inom högskoleregionerna som mellan regionerna.

Beträffande helhetssynen på sektorn vill jag hänvisa till mina ställningstaganden i det följande vad gäller dimensioneringen av förskol-

lärar- och fritidspedagogutbildningarna. Flera remissinstanser har framhållit det önskvärda i att samverka mellan förskolläraryr- och lågstadieläraryr utbildning äger rum och att dessa utbildningar därför bör finnas på samma orter. Det är emellertid, med hänsyn till att förskolläraryr utbildningen redan innevarande budgetår omfattar ca 3 000 intagningsplatser och föreslås öka till drygt 4 000, omöjligt att tillgodose detta önskemål. Som gruppen har framfört får olika mönster för samverka mellan olika utbildningar utvecklas. SÖ pekar också på möjligheten av att utbildningar på olika orter samverkar.

I fråga om Umeå högskoleregion har gruppen föreslagit att klassläraryr utbildning endast skall bedrivas i Umeå. Flera remissinstanser, bl. a. SÖ, har riktat invändningar mot den föreslagna utvecklingen av klassläraryr utbildningen i Luleå. Länsstyrelsen i Norrbottens län m. fl. pekar på regionala, språkliga och etniska särdrag som motiv för att bibehålla utbildningen i Luleå. Även enligt min bedömning talar utvecklingen i regionen för ett rekryteringsbehov av klasslärare i Norrbotten som skulle motivera att man bibehåller klassläraryr utbildningen i Luleå. Jag förordar därför att utbildning av låg- och mellanstadie lärare även i fortsättningen skall bedrivas där.

Med hänsyn till att det är önskvärt med en jämn geografisk spridning av utbildningsutbudet har gruppen vad gäller Uppsala högskoleregion funnit det möjligt att bibehålla klassläraryr utbildningen endast i Gävle. Vid ställningstagandet beträffande Uppsala har även närheten till motsvarande utbildning i Stockholm spelat stor roll.

Vad gäller klassläraryr utbildningen i Uppsala, Stockholms, Linköpings, Göteborgs och Lund/Malmö högskoleregioner finner jag gruppens förslag väl avvägda. Jag finner det angeläget att betona att utbildningskapaciteten inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken, trots de förändringar som nu föreslås, kommer att vara jämnt fördelad mellan regionerna i förhållande till befolkningsunderlaget. Jag vill i detta sammanhang, i likhet med organisationskommittén för högskolereformen i Linköpings högskoleregion, avvisa möjligheten att i planeringen systematiskt söka anpassa antalet studerande vid en enstaka mindre utbildning till befolkningsantalet i regionen. Någon sådan överensstämmelse är inte möjlig att uppnå. Inom hela den nu aktuella sektorn bör däremot en viss överensstämmelse med befolkningsantalet föreligga. Så är också fallet med den organisation som jag har förordat. Nyttillkommande förskolläraryr- och fritidspedagogutbildning kommer sålunda att kompensera bortfall i fråga om klass- och ämnesläraryr utbildning.

Jag anser således att klassläraryr utbildning fr. o. m. budgetåret 1976/77 bör bedrivas på tio orter. Den fördelning av intagningsplatserna som jag förordar framgår av följande tabell.

	Mellanstadie- lärarlinjen	Lågstadie-lärarlinjen	
		År 1	År 2
Umeå högskoleregion			
Luleå	48	48	—
Umeå	48	—	48
Uppsala högskoleregion			
Gävle	48	48	—
Stockholms högskoleregion			
Stockholm	48	—	48
Linköpings högskoleregion			
Jönköping	48	—	48
Linköping	48	48	—
Göteborgs högskoleregion			
Göteborg	72	—	48
Karlstad	48	48	—
Lund/Malmö högskoleregion			
Kalmar	48	—	48
Malmö	72	48	—
	528	240	240

Utbyggnaden av förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna

Den överenskommelse som har träffats hösten 1975 mellan regeringen och Svenska kommunförbundet om utbyggnad av barnomsorgen kräver en kraftig ökning av barnskötary-, fritidspedagog- och förskolläraryutbildningarna. Regeringen har tidigare i år i budgetpropositionen för budgetåret 1976/77 (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 251) föreslagit en ökning av barnskötaryutbildningen inom gymnasieskolans ram. Enligt förslaget skall största delen av ökningen anordnas i form av 20- och 40-veckokurser som är avsedda för vuxna studerande med erfarenhet från yrkeslivet eller från arbete med egna barn.

Fritidspedagogutbildning finns f.n. dels som en två-årig specialkurs i gymnasieskolan, dels som en 50-veckors bristyrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. Den senare utbildningen är avsedd för vuxna studerande med erfarenhet av arbete bland barn i skolåldern. Sammanlagt har fritidspedagogutbildningen innevarande budgetår drygt 800 intagningsplatser. Den utbyggnad av fritidsverksamheten som planeras förutsätter en stor utökning av fritidspedagogutbildningen. Det är svårt att här ange några exakta tal, eftersom sannolikt även grupper med annan utbildningsbakgrund kommer att rekryteras till denna verksamhet. De grupper som framför allt kommer i fråga är barnskötary med utbildning för barn upp till 12-årsåldern och fritidsledare eller ungdomsledare.

Arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor har i sin rapport föreslagit att en utökad fritidspedagogutbildning förläggs till orter som har förskollärary- och/eller klassläraryutbildning. Därmed underlättas integreringen mellan dessa utbildningar, och vissa lärare inom klassläraryutbild-

ningen med vikande tjänsteunderlag kan beredas sysselsättning inom fritidspedagogutbildningen. Regeringen har den 25 september 1975 bl.a. givit SÖ i uppdrag att påbörja arbetet med att förbereda organisationen av en fritidspedagogutbildning som skall knytas till övrig lärarutbildning.

Fritidspedagogutbildningen kommer, enligt riksdagens beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179), att ingå som en utbildningslinje i högskolan från den 1 juli 1977. Under budgetåret 1976/77 bör den utökade utbildningen organisatoriskt knytas till lärarhögskola eller förskoleseminarium på resp. ort. Det är angeläget att utbildningens pedagogiska ledning utövas av personer som har erfarenhet av dels praktiskt arbete inom fritidsverksamhet, dels undervisning i fritidspedagogutbildning. Under utbyggnadsperioden bör fritidspedagogutbildningen i gymnasieskolan och arbetsmarknadsutbildningen inte utökas.

Den utökade fritidspedagogutbildningen bör i enlighet med SÖ:s förslag omfatta 35 klasser. Därav bör ungefär tolv klasser utgöras av 50-veckorsutbildning för sökande med lång erfarenhet av och/eller annan utbildning för arbete bland barn och ungdomar. Om det skulle visa sig nödvändigt med hänsyn till antalet sökande bör platser som inte utnyttjas i 50-veckorsutbildningen kunna överföras till tvåårig utbildning. Klasserna bör i den tvååriga utbildningen omfatta 30 elever och i 50-veckorsutbildningen 24 elever. I förhållande till SÖ:s förslag har jag räknat med ytterligare en klass i Härnösand.

På grundval av önskvärldheten av att snabbt öka förskolläraryrket och den redovisning av förutsättningarna för att gå utöver SÖ:s förslag som har lämnats av organisationskommittéerna för högskolereformen i Uppsala och Lund/Malmö högskoleregioner räknar jag med en ytterligare ökning av förskolläraryrket i Uppsala och Växjö. Härutöver har jag vidtagit vissa andra mindre justeringar i förhållande till SÖ:s förslag. Den totala ökningen av förskolläraryrket skulle därmed uppgå till ca 1 250 platser. Den närmare fördelningen på orter av antalet intagningsklasser i förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna läsåret 1976/77 framgår av tabell på s. 35. Det ankommer på regeringen att fatta beslut härom.

Tillgången på handledare och på praktikplatser medför begränsningar i möjligheterna att öka utbildningskapaciteten. För den utökade förskolläraryrket räknar SÖ med att ca 35 förskollärare bör utbildas till seminarieledare. För fritidspedagogutbildningen räknar SÖ med ungefär samma nyrekryteringsbehov av fritidspedagoglärare. Vidare räknar SÖ med ett behov av ytterligare ungefär 200 praktikhandledare för förskolläraryrket. För fritidspedagogutbildningen är behovet av handledare ungefär lika stort.

	Fritidspedagog- utbildning		Förskolläraryt utbildning	
	2-årig ¹	50-veckors ²	2-årig ¹	50-veckors ²
Umeå högskoleregion				
Härnösand	1	1	6	—
Luleå	1	—	7	—
Umeå	—	—	4	—
Uppsala högskoleregion				
Falun	1	1	4	—
Gävle	2	—	8	—
Uppsala	2	2	8	—
Västerås	1	1	5	1
Örebro	2	—	6	—
Stockholms högskoleregion				
Solna	2	2	14	10
Stockholm				
Södertälje	—	—	4	—
Linköpings högskoleregion				
Jönköping	2	—	6	—
Linköping	2	2	—	—
Norrköping	—	—	8	—
Göteborgs högskoleregion				
Borås	—	—	4	—
Karlstad	1	—	6	—
Mölnadal/Göteborg	2	2	10	1
Lund/Malmö högskoleregion				
Halmstad	—	—	—	1
Kalmar	—	—	6	—
Kristianstad	1	—	8	—
Malmö	1	1	10	2
Växjö	2	—	5	—
	23	12	129	15

¹ 30 lärarkandidater per klass

² 24 lärarkandidater per klass

I enlighet med regeringens förslag i tilläggsbudget I (prop. 1975/76: 25), har riksdagen i december 1975 beslutat (UbU 1975/76: 16, rskr 1975/76: 76) att utbildning av lärarutbildare skall komma till stånd våren 1976. För tjänstgöring inom de utökade fritidspedagog- och förskolläraryt utbildningarna skall således utbildas ungefär 80 fritidspedagoger och förskollärare. För handledare inom dessa utbildningar skall tolv kurser anordnas våren 1976. Dessutom har medel beräknats till en utbildning av de lärare inom nuvarande klassläraryt utbildning som önskar gå över till tjänstgöring inom fritidspedagog- eller förskolläraryt utbildningen. Utbildningens syfte skall vara att ge en allmän orientering om förskol- och fritidsverksamheten och om huvudpunkterna i förskolereformen samt en viss praktisk erfarenhet av arbetet i heltids- och deltid-förskola och fritidshem, liksom i förskolläraryt- och fritidspedagogutbildning. Utbildningstiden skall omfatta tio veckor. Därav skall ungefär åtta veckor ägnas åt fältstudier vid fritidshem, förskola, fritidspedagog- och förskolläraryt utbildning.

SÖ har i det tidigare nämnda förslaget om utbyggnad av förskollärarych fritidspedagogutbildningarna berört frågan om rekrytering till dessa av vuxna personer med yrkeslivserfarenhet. För de sökande till förskolläraryr utbildning, som har barnskötarutbildning och minst fyra års yrkeserfarenhet från förskola, finns en särskild 50-veckorsutbildning. Jag har i det föregående föreslagit att denna utbildning läsåret 1976/77 skall omfatta 360 intagningsplatser. Utbildningen kommer enligt förslaget att förläggas huvudsakligen till storstadsområdena. För fritidspedagogutbildningen föreslås en motsvarande 50-veckorsutbildning för vuxna med erfarenhet av arbete bland barn i skolåldern. Den utbildningen skall enligt vad jag har anfört i det föregående omfatta ca 290 intagningsplatser. Jag har i det föregående redovisat den närmare fördelningen av klasserna per ort på 50-veckorsutbildning och tvåårig utbildning. Med hänsyn till att planeringen av dessa utbildningar ännu inte är avslutad kan ändringar i den föreslagna fördelningen visa sig erforderliga.

Även de vuxna sökande som inte är behöriga till 50-veckorsutbildning bör ha möjlighet att tillgodoräkna sig yrkeslivserfarenhet vid antagningen till den tvååriga utbildningen. Hänsyn härtill bör tas vid beräkningen av den s. k. fria kvoten enligt 11 § kungörelsen (1966: 24) om grundskolans kompetensvärde.

Sedan antagningen till förskolläraryr utbildning höstterminen 1971 pågår försöksverksamhet inom ramen för fri kvot för att få en jämnare fördelning mellan könen av studerande vid förskolläraryr utbildning. Försöksverksamheten har gett positiva resultat och har lett till att antalet antagna män successivt har ökat.

Personalfrågor m. m.

I likhet med bl. a. den centrala organisationskommittén för högskole-reformen vill jag framhålla värdet av att den personal som kommer att bli övertalig till följd av de förändringar som jag i det föregående har förordat så långt möjligt bereds tillfälle att övergå till verksamhet inom andra delar av högskolan. I detta syfte har vid överläggningar mellan företrädare för utbildningsdepartementet och berörda personalorganisationer förutsatts att även extra ordinarie personal bör tryggas i fråga om anställning trots att tjänstgöringsunderlag helt eller delvis saknas. Därmed bör gynnsamma förutsättningar skapas för att personalens kunskaper och erfarenheter kommer till användning även fortsättningsvis. Samtidigt innebär ett sådant åtagande från samhällets sida att den enskildes trygghet tillvaratas. Den anställde kan emellertid inte alltid utgå från att arbetsuppgifterna, arbetsplatsen eller arbetsorten blir desamma.

Arbetsgruppen har angivit vissa arbetsuppgifter som kan bli aktuella för övertalig lärarpersonal. Förslagen har vidareutvecklats av olika remissinstanser och i kontakter mellan berörda personalorganisationer och utbildningsdepartementet. Regeringen har också i tilläggsbudget I (prop. 1975/76: 25) föreslagit åtgärder för att genom utbildningsåtgärder söka förbereda övertalig lärarpersonal för tjänstgöring inom de utökade förskollärary- och fritidspedagogutbildningarna. Riksdagen har inte haft något att invända mot detta förslag (UbU 1975/76: 16, rskr 1975/76: 76). Jag räknar vidare med att personal inom nuvarande lärarhögskoleorganisation skall kunna erbjudas tjänstgöring inom annan högskoleutbildning eller inom fortbildningsverksamhet. Härutöver kan andra åtgärder komma i fråga. Regeringen bör därför inhämta riksdagens be- myndigande att vidta de åtgärder som behövs för den personal som genom nu aktuella förändringar kan komma att bli övertalig. Jag förut- sätter att överväganden om åtgärder för övertalig personal, liksom hit- tills, kommer att göras i nära kontakt med berörda personalorganisa- tioner.

De förändringar i fråga om lokal- och utrustningsbehov som aktuali- seras genom mina förslag i det föregående ger anledning till ytterligare överväganden. Byggnadsstyrelsen bör därför få i uppdrag att i samråd med andra berörda myndigheter föreslå alternativa användningar för de av de nuvarande lärarhögskolornas lokaler som i framtiden inte be- höver användas för lärarutbildning eller annan högre utbildning. Be- rörda myndigheter bör på samma sätt få i uppdrag att göra en översyn av utrustningssituationen med hänsyn till de ändrade förhållandena.

5 Anslagsberäkningar för budgetåret 1976/77

F 1. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1974/75 Utgift	187 977 448
1975/76 Anslag	168 941 000
1976/77 Förslag	178 596 000

Lärarhögskolor finns dels i Linköping, Malmö, Mölndal, Stockholm, Umeå och Uppsala (större lärarhögskolor), dels i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Luleå och Växjö (mindre lärarhögskolor). Bestämmelserna om verksamheten vid lärarhögskola återfinns i förordningen (1968: 318) om lärarhögskolorna (omtryckt 1971: 463, ändrad senast 1975: 1224).

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärar- och forskarpersonal	998	-163	-72
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	131 993 000	+6 045 000	+10 433 000
Sjukvård	130 000	of.	of.
Lokalkostnader	36 838 000	-1 139 000	- 778 000
	168 961 000	+4 906 000	+ 9 655 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Upplåtelse av lokaler m. m.	20 000	of.	of.
Nettoutgift	168 941 000	+4 906 000	+ 9 655 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 28 428 000 kr., varav 3 649 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) framhåller att en minskning enligt 0-alternativet medför stora komplikationer mot bakgrunden av pågående reducering av verksamheten vid lärarhögskolorna.

3. Beslutade förändringar i fråga om intagningskapaciteten medför ett minskat medelsbehov (-25 667 000 kr.).

4. Beträffande ämneslärarlinjen har SÖ utgått från oförändrad dimensionering med hänsyn till pågående arbete inom utbildningsdepartementet.

5. Till den särskilda utbildningen av klasslärare med finska som modersmål har antagning skett av 24 studerande på lågstadielärarlinjen vårterminen 1975 och 24 studerande på mellanstadielärarlinjen höstterminen 1975. SÖ räknar med 24 intagningsplatser på vardera linjen under budgetåret 1976/77 till en merkostnad av 66 000 kr.

6. För att, vid en intagning av endast 24 studerande på lågstadielärarlinje högst en gång om året, bibehålla en hög utbildningsnivå i tillvalskurserna erfordras enligt SÖ ytterligare lärartimmar. Dessa kan ofta fullgöras av ordinarie och extra ordinarie lärare, vilkas tjänsteunderlag har minskat på grund av beslutade kapacitetsförändringar. SÖ anser det rimligt att grupper om tolv studerande i tillvalskurs generellt kan medges samt grupper om ner till nio studerande i vissa fall (+174 000 kr.).

7. Förskollärarlinjen vid lärarhögskolan i Falun bör byggas ut med ytterligare 60 intagningsplatser till totalt 120 vårterminen 1977 (+179 000 kr.).

8. Enligt en kartläggning som redovisats för SÖ av speciallärarlinjen

vid lärarhögskolan i Göteborg är tjänstgöringsbenägenheten hög för utbildade speciallärare. SÖ föreslår oförändrad intagningskapacitet till gren 1 inom speciallärarutbildningen.

9. Under läsåren 1974/75 och 1975/76 har särskild speciallärarutbildning anordnats vid lärarhögskolorna i Jönköping, Karlstad och Umeå. Antalet intagningsplatser har varit 24 per år och lärarhögskola. Utbildningens sista termin är förlagd till Göteborg/Mölndal och Umeå. Med hänsyn till att andelen specialundervisningstimmar som handhas av behöriga speciallärare är låg i bl. a. Kronobergs och Östergötlands län föreslår SÖ att den decentraliserade delen av den särskilda speciallärarutbildningen i stället förläggs till lärarhögskolorna i Växjö och Linköping, medan Umeå bibehålls som utbildningsort för Norrland.

10. Utbildningen av talpedagoger vid lärarhögskolan i Umeå föreslås utökad med fyra platser till totalt 16 platser (+82 000 kr.).

11. SÖ föreslår att utbildning av lärare för särskolans träningsskola (gren 3:2) anordnas med 12 platser vid lärarhögskolan i Umeå (+145 000 kr.).

12. En arbetsgrupp inom SÖ har utrett behovet av lärare för syn- eller hörselskadade gravt utvecklingsstörda elever. Utbildning av lärare för blinda, döva och utvecklingsstörda föreslås starta vid lärarhögskolan i Stockholm med sex deltagare (+85 000 kr.).

13. SÖ framhåller att bristen på behöriga musiklärare fortfarande är stor och påpekar att benägenheten hos utbildade musiklärare att undervisa är låg. Enligt en enkät rörande tillgången på lärare i musik var vårterminen 1975 andelen icke behöriga undervisande lärare i musik 57 % på grundskolans högstadium och 41 % i gymnasieskolan (Örebro län undantaget).

För att avhjälpa bristen på behöriga musiklärare föreslår SÖ en vidareutbildning av klasslärare för full behörighet till tjänst som lärare på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan. Vidareutbildningen föreslås omfatta 36 platser och förläggas till lärarhögskolorna i Mölndal, Stockholm och Umeå (+378 000 kr.).

Under läsåren 1970/71—1973/74 anordnades särskild utbildning av lärare i musik. Utbildningen gav behörighet till tjänst som extra ordinarie eller extra lärare i musik. De sökande till utbildningen var i en ålder då de bort konkurrera om platserna i den reguljära utbildningen. Vidare gav utbildningen endast begränsad behörighet. SÖ har därför tidigare inte velat förorda ett fortsatt anordnande av denna utbildning. Med hänsyn till bl. a. rådande bristsituation föreslår SÖ emellertid att särskild utbildning i musik med högst 48 deltagare anordnas under budgetåret 1976/77 vid fem lärarhögskolor. Utbildningen föreslås administreras av lärarhögskolan i Kalmar. Inom ramen för den särskilda utbildningen bör enligt SÖ också kunna anordnas avkortad utbildning, förlagd till Framnäs folkhögskola, för personer som avlagt instruktörsexamen vid denna skola (+404 000 kr.).

14. Enligt tillgängligt prognosmaterial beräknas behovet av utbildade lärare inom industri och hantverk för gymnasieskolan uppgå till ungefär nuvarande intagningskapacitet om 240 platser per läsår. Med hänsyn till att ca 100 av dessa platser behöver tas i anspråk för lärare inom arbetsmarknadsutbildningen föreslår SÖ en ökning med 96 platser (+959 000 kr.).

15. Antalet intagningsplatser i utbildning av lärare för handel och kontor föreslås öka från 48 till 96. Inom denna ram kan utbildning av lärare för arbetsmarknadsutbildningen komma i fråga (+627 000 kr.).

16. I stället för nuvarande flyginstruktörsutbildning räknar SÖ med att central flygläroarutbildning för 12 deltagare kommer till stånd budgetåret 1976/77. Förslaget bygger på en i skrivelse den 21 mars 1975 överlämnad utredning om central flygläroarutbildning (+109 000 kr.).

17. SÖ redovisar en enkät från våren 1974 om antalet inom skolväsendet yrkesverksamma syo-konsulenter med kurs i studie- och yrkesvägledning. Enligt enkäten var flertalet utbildade syo-konsulenter verksamma inom andra områden än skolans. SÖ pekar dock på att rekryteringsbehovet läsåret 1974/75 torde ha varit stort för skolväsendets del. Antalet utbildningsplatser bör enligt SÖ hållas oförändrat vid 180 platser.

18. Fortbildning för personal vid arbetsvårdsinstitut har hittills skett genom kurser, vilka på uppdrag av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) bedrivits vid statens institut för företagsutveckling. Kurskostnaderna har bestridits av statsmedel via AMS.

Förslag till inskolning och fortbildning av instruktörer och föreståndare vid arbetsvårdsinstitut har utarbetats av en arbetsgrupp, tillsatt av AMS. Arbetsgruppens förslag jämte remissyttranden har av Landstingsförbundet överlämnats till SÖ. I avvaktan på ytterligare utredning av utbildning för nyrekryterad personal föreslår SÖ att utbildning anordnas för ca 24 redan anställda instruktörer budgetåret 1976/77. Utbildningen föreslås ske i tjänsten och kursdeltagarna förutsätts erhalla lön med B-avdrag eller motsvarande från resp. huvudman. Om medel beviljas under förevarande anslag kan motsvarande minskning ske av berört anslag för AMS (+220 000 kr.).

19. SÖ finner en förstärkning av den pedagogiska institutionen vid lärarhögskolan i Umeå ytterst angelägen och föreslår inrättande av en tjänst som biträdande professor och i anslutning härtill ytterligare 500 assistenttimmar (+173 000 kr.).

20. Frågan om studievägledning och kurativ verksamhet vid lärarhögskolorna har behandlats av en arbetsgrupp inom SÖ. Enligt det förslag som gruppen lagt fram bör samtliga lärarutbildningar på sikt tilldelas medel för studievägledning och kurativ verksamhet. I avvaktan på samordning av denna typ av service mellan lärarutbildningarna och

annan typ av högskoleutbildning föreslår SÖ en ökning av medlen till studievägledning och kurativ verksamhet (+245 000 kr.).

21. Inom förskollärautbildningen förekommer s. k. kontinuerliga samtal ett par gånger om året mellan lärarkandidaten och någon av lärarutbildarna. Arbetsgruppen för betyg i lärarutbildningen (BUL) har föreslagit att försöksverksamhet med kontinuerliga samtal införs i lärarutbildningen, vilket SÖ tillstyrkt. SÖ föreslår en etappvis utbyggnad av försöksverksamheten under en treårsperiod. Vid lärarhögskolorna bör verksamheten kunna bedrivas inom ramen för de resurser som friställs i och med minskningarna av intagningskapaciteten. Kostnaden för övriga lärarutbildningar vid en fullt utbyggd verksamhet uppgår till 735 000 kr., fördelade på tre år (+245 000 kr.).

22. SÖ föreslår att timunderlaget vid förskoleseminarierna i Gävle, Jönköping, Luleå, Malmö och Mölndal får inräknas i underlaget för arvodestjänst som institutionsföreståndare. Ett sjunkande timantal per institution vid lärarhögskola på grund av kapacitetsminskningen medför att underlaget för sådan tjänst i många fall försvinner. På nämnda orter beräknas förutsättningar finnas för ett nära samarbete mellan lärarhögskola och förskoleseminarium. Frågan om ersättning till institutionsföreståndare vid förskoleseminarium är f. n. oreglerad (+86 000 kr.)

23. Under anslaget F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder beräknas sedan budgetåret 1971/72 medel för pedagogisk utbildning av lärare för lantbrukets och skogsbrukets yrkesutbildningar. Denna utbildning har karaktären av reguljär grundutbildning. Medel bör därför enligt SÖ beräknas under förevarande anslag. Bristen på lärare med pedagogisk utbildning inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel är oroande. Utbildningen bör därför utökas till att omfatta 60 studerande i utbildning om 20 veckor (+614 000 kr.).

24. I avvaktan på att utredningen om sjöpersonalens utbildning (UTSJÖ) skall avsluta sitt arbete föreslår SÖ att en provisorisk navigationslärarutbildning anordnas. Utbildningen föreslås omfatta 12 deltagare och pågå under budgetåren 1976/77 och 1977/78. Även denna utbildning är grundutbildning, varför medel bör beräknas under förevarande anslag (+143 000 kr.). I skrivelse den 17 oktober 1975 har SÖ närmare redogjort för förslag till utformning av utbildningen samt redovisat ett preliminärt timplaneförslag.

25. Ur anslaget F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder utgår medel till särskilda utbildningskostnader för svårt handikappade studerande inom lärarutbildningen. Med hänsyn till att stödåtgärderna i stor utsträckning består av lön till lektörer och tolkar föreslår SÖ att medel beräknas under förevarande anslag. Medelsbehovet beräknas till 51 000 kr.

26. Riksdagen beslöt vid 1975 års riksmöte (prop. 1975: 24, UbU

1975: 14, rskr 1975: 159) att utbildningen av teckningslärare skulle utökas och att en ny utbildning skulle starta i Umeå budgetåret 1976/77. Det lokala ansvaret för genomförandet av utbildningen skulle enligt beslutet under det första året ligga på lärarhögskolan i Umeå.

SÖ har i skrivelse den 10 oktober 1975 lagt fram förslag beträffande teckningslärarutbildningens dimensionering och utformningen av utbildningen i Umeå. SÖ har även föreslagit att en särskild utbildning av icke behöriga lärare i teckning skall anordnas vid teckningslärarinstitutet i Stockholm. Med ledning av en snabbenkät rörande tillgången på lärare i teckning har SÖ bedömt att utbildningsbehovet motsvarar en antagning i reguljär teckningslärarutbildning av 96 lärarkandidater årligen t. o. m. budgetåret 1985/86. Antagningskapaciteten vid teckningslärarinstitutet i Stockholm bör enligt SÖ budgetåret 1976/77 bibehållas vid 72 studerande. Till utbildningen i Umeå bör därför detta år antas endast 24 studerande (+384 000 kr.). För budgetåret 1977/78 har SÖ föreslagit att man överväger att minska intagningen vid teckningslärarinstitutet med en klass och i stället öka intagningen till utbildningen i Umeå i motsvarande mån.

Skrivelser med synpunkter på SÖ:s dimensioneringsförslag har inkommit från följande organisationer: Teckningslärarinstitutets lärarförening, Teckningslärarinstitutets elevkår, Svenska fackläraryöbunden, Stockholms lärarhögskolas studentkår, Clårtéföbunden och Teckningslärarnas riksföbunds lokalavdelning i Umeå. Samtliga organisationer utom den sistnämnda anser att SÖ:s beräkningar visar att den reguljära utbildningen inte bör byggas ut, utan att bristen på behöriga teckningslärare bör motverkas genom en sådan särskild utbildning av icke behöriga teckningslärare som SÖ har föreslagit. Samtidigt bör, enligt Teckningslärarinstitutets lärarförening, den lokala dispensgivningen begränsas. Teckningslärarnas riksföbunds lokalavdelning i Umeå välkomnar riksdagens beslut att förlägga teckningslärarutbildning till Umeå och hävdar att antagningen redan från början bör omfatta 48 studerande för att timunderlagen i olika ämnen skall bli tillräckligt stort för att locka kvalificerade lärare.

Lärarnas riksföbunden har inkommit med synpunkter på arbetsvillkor och behörighetsbestämmelser för de lärare som skall tjänstgöra inom teckningslärarutbildningen i Umeå.

Elevkårsstyrelsen vid gymnastik- och idrottshögskolan i Örebro har i skrivelse begärt att med hänsyn till försöksutbildningen i gymnastik och annat ämne praktisk-pedagogiskt utbildning även i framtiden anordnas i Örebro.

I skrivelse den 4 oktober 1975 har SÖ med eget yttrande överlämnat en framställning från rektorerna för lärarhögskolorna i Malmö, Stockholm och Umeå om inrättande av tjänster som studierektor vid studiekursen i studie- och yrkesvägledning samt lektorstjänster i samhällskunskapens metodik med särskild inriktning på studie- och yrkes-

kr.). På förskollärlinje vid lärarhögskola räknar jag med en ökning av kapaciteten med 300 intagningsplatser (+1 485 000 kr.).

Vad gäller utbildningen av speciallärare avser jag att i proposition om skolans inre arbete m. m. behandla frågan om lärares utbildning i specialpedagogik, i stort sett motsvarande nuvarande speciallärarutbildning på gren 1. Jag räknar härvid med att utbildningskapaciteten på nuvarande gren 1 ökar med ca 50 % eller ca 300 intagningsplatser. För detta ändamål beräknar jag under förevarande anslag en ökad medelstillelning av 2 400 000 kr. (8).

I prop. 1975: 1 (bil. 10 s. 381) anmälde jag att särskild utbildning av speciallärare påbörjades budgetåret 1974/75 i syfte att tillgodose regionala behov av speciallärare. Till utbildningen har vid lärarhögskolorna i Jönköping, Karlstad och Umeå antagits vardera 24 studerande under vart och ett av läsåren 1974/75 och 1975/76. För att syftet med utbildningen skall uppnås anser jag, liksom SÖ, att antagning till den decentraliserade delen av utbildningen för budgetåret 1976/77 i stället bör ske vid lärarhögskolorna i Linköping, Umeå och Växjö med 24 platser vardera (9). Utbildningens sista termin bör förläggas till Stockholm, Malmö och Umeå. Regeringen uppdrog den 3 juli 1975 åt SÖ att inkomma med förslag till kompletterande utbildning och andra åtgärder som bedömdes erforderliga för att ge behörighet åt de personer som utan speciallärarutbildning under minst sju läsår tjänstgjort som lärare inom specialundervisningen i grundskolan. I skrivelse den 15 oktober 1975 har SÖ föreslagit att lärare, som saknar speciallärarutbildning, tills vidare hänvisas till reguljär utbildning och den befintliga särskilda utbildningen av speciallärare. Av skrivelsen framgår att SÖ avser att i samverkan med Sveriges lärarförbund göra en uttömmande undersökning och utvärdering av den särskilda speciallärarutbildningen. I avvaktan på resultatet av denna utvärdering finner jag det, i likhet med SÖ, inte lämpligt att nu genomföra ytterligare kompletterande utbildningar.

För att tillgodose behovet av undervisning för utvecklingsstörda barn och ungdomar som är syn-, hörsel- eller talskadade är det enligt min mening angeläget att anordna utbildning av lärare för denna grupp elever. I enlighet med SÖ:s förslag räknar jag därför med sex utbildningsplatser vid lärarhögskolan i Stockholm budgetåret 1976/77. (12)

Jag beräknar medel för ytterligare 24 platser i utbildning av lärare för handel och kontor med 314 000 kr. (15)

I likhet med SÖ anser jag det lämpligt att till SÖ överföra den utbildning av redan anställda instruktörer och föreståndare vid arbetsvårdsinstitut (18). Jag finner det vidare naturligt att under förevarande anslag beräkna medel för pedagogisk utbildning av lärare inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel. Jag räknar därvid med 48 intagningsplatser i 20-veckorsutbildning. (23)

Jag har beräknat medel för en tjänst som biträdande professor i pedagogik vid lärarhögskolan i Umeå samt ytterligare 500 assistenttimmar i anslutning till tjänsten. (19).

Ett behov av en utbyggnad av teckningslärarutbildningen redovisades av lärarutbildningskommittén (SOU 1972: 92) och låg till grund för förslagen i prop. 1975: 24 om viss försöksverksamhet inom lärarutbildningen m. m. I propositionen anförde jag att starka skäl talar för en utbyggnad av teckningslärarutbildningen utanför Stockholm. Tillgången på teckningslärare i Stockholmsområdet är god, medan stor brist föreligger i t. ex. norra och västra Sverige. Jag anförde vidare att det är rimligt att eftersträva en lokalisering av utbildningen som bidrar till en geografisk spridning av utbildningsmöjligheterna, motiverad från såväl regionalpolitiska som utbildningspolitiska och kulturpolitiska synpunkter. Riksdagen har i enlighet med regeringsförslaget beslutat att en utbyggnad av teckningslärarutbildningen skall förläggas till Umeå (UbU 1975: 14, rskr 1975: 159).

Den undersökning som SÖ nu har redovisat av tillgången på behöriga teckningslärare pekar på ett mindre utbildningsbehov än tidigare prognoser. SÖ har bedömt att utbildningsbehovet motsvarar en intagning i reguljär teckningslärarutbildning av 96 lärarkandidater per år och föreslagit att 24 studerande antas till utbildningen i Umeå nästa läsår. För läsåret 1977/78 har SÖ föreslagit att antagningen till teckningslärarinstitutet minskas med en klass och att utbildningskapaciteten i Umeå i stället ökas i motsvarande mån.

Jag delar SÖ:s uppfattning om utbildningsbehovet läsåret 1976/77 samt anser liksom SÖ att utbildningskapaciteten vid teckningslärarinstitutet bör bibehållas oförändrad nästa läsår. Till teckningslärarutbildningen i Umeå bör därför läsåret 1976/77 antas endast 24 studerande. Jag har beräknat medel för utbildningen i enlighet med SÖ:s kostnadsberäkningar (26). Det kan emellertid inte uteslutas att tillgången på behöriga teckningslärare inom kort kommer att ha nått en sådan nivå att det finns anledning att ompröva dimensioneringen. SÖ bör redovisa ytterligare undersökningar av tillgången på lärare och av utbildningsbehovet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att regeringen i budgetpropositionen för budgetåret 1976/77 (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 141) har föreslagit att en särskild utbildning av icke-behöriga lärare i teckning skall anordnas vid teckningslärarinstitutet med början läsåret 1976/77. Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser för utbildningen i Umeå. Jag anser att SÖ:s förslag i huvudsak kan ligga till grund för dessa bestämmelser.

SÖ har framhållit att bristen på behöriga musiklärare är stor. Jag anser att åtgärder av olika slag är nödvändiga för att avhjälpa bristen. Regeringen har i nämnda proposition (s. 146) för budgetåret 1976/77 föreslagit en utbyggnad av tvåämnesutbildningen i musik och annat

ämne i anslutning till musikutbildningen vid Framnäs folkhögskola. Någon ytterligare utökning av musikleärodbildningen är jag inte beredd att förorda. SÖ har föreslagit en särskild utbildning av lärare i musik vid fem lärarhögskolor. En sådan utbildning anordnades under läsåren 1970/71—1973/74. Den kritiserades av berörda personalorganisationer bl. a. därför att den endast gav begränsad behörighet. Jag anser att SÖ bör redovisa erfarenheter från den tidigare genomförda utbildningen. Om SÖ anser att en sådan särskild utbildning bör anordnas på nytt bör innehållet ses över mot bakgrund av dessa erfarenheter. SÖ bör då också pröva om en särskild utbildning kan utformas så att den ger fullständig behörighet till tjänst som musikleärare.

Vad gäller den av Svenska kommunalarbetsareförbundet föreslagna utbildningen av institutions- och AV-tekniker vid gymnasieskolan delar jag SÖ:s uppfattning att behovet av pedagogisk utbildning för ifrågasvarande personalkategori bör kunna tillgodoses genom lokalt anordnade institutionskonferenser.

Fr. o. m. läsåret 1974/75 har en ny praktikorganisation genomförts inom klass- och ämneslärodbildningen (prop. 1973: 78, UbU 1973: 34, rskr 1973: 274). I propositionen framhölls bl. a. att den nya organisationen ger möjligheter att inom de olika praktikleden förstärka moment som belyser skolans elevvård, barna- och ungdomsvård i kommunen och kontakterna skola—samhälle. Denna s. k. samhällsinriktade praktik, som huvudsakligen fullgörs under sista terminens praktikanttjänstgöring, har enligt vad jag har erfarit i stort sett fallit väl ut. Inom ramen för denna praktik kan de studerande bl. a. besöka olika arbetsplatser för att studera arbetsmiljön och i viss mån medverka i arbetet där under någon eller några dagar. Genom skadeståndslagen (1972: 207) blir arbetsgivare som tar emot elev i skola eller kurs för provanställning eller annan utbildning numera ansvarig för skador som eleven vållar arbetsgivaren eller annan person. Kommunerna och landstingskommunerna har gentemot arbetsgivare, som tar emot elev i grundskola eller gymnasieskola m. fl. för pryoversksamhet, elevpraktik m. m., i princip tagit på sig ansvaret för sådana skador. I brev den 8 november 1974 har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser om ansvarsåtagande för staten vid viss arbetsmarknadsutbildning m. m. (prop. 1974: 87, InU 1974: 12, rskr 1974: 245). I prop. 1975: 1 (bil. 10 s. 189, UbU 1975: 4, rskr 1975: 49) inhämtades riksdagens bemyndigande att besluta om ansvarsåtagande för staten vid spccialskolans praktiska yrkesorientering. Jag finner det motiverat att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att på liknande sätt besluta även om statens ansvar för skada som under s. k. samhällsinriktad praktik orsakas av studerande inom lärodbildning. Motsvarande bör i förekommande fall gälla för lärare under fortbildning.

I detta sammanhang vill jag, med anledning av bl. a. skrivelser från

studerande vid olika lärarhögskolor med krav om lön under den vecka då handledaren är borta för fortbildning, erinra om att syftet med den nya praktikorganisationen är att åstadkomma en bättre integration mellan teori och praktik. Såväl de teoretiska som de praktiska inslagen bör enligt min mening ses som led i en sammanhängande utbildning. Detta gäller således även självständiga övningar.Handledning av lärarkandidaten i samband med handledarens fortbildningsvecka bör kunna ske före och efter denna vecka. Propositionen om utformning av praktiken för studerande vid lärarhögskolas klass- och ämneslärarlinje utesluter inte att en lämplig person förordnas som stöd åt lärarkandidaten under fortbildningsveckan om behov härav skulle visa sig föreligga. Jag vill slutligen erinra om att riksdagen vid två tillfällen (prop. 1973: 78, UbU 1973: 34, rskr 1973: 274 samt prop. 1974: 1 bil. 10 s. 367, UbU 1974: 17, rskr 1974: 172) tagit ställning till frågan om lärarkandidaternas för-måner under studietiden.

Jag räknar under förevarande anslag med en viss minskning av medelsbehovet till personal för central antagning med hänsyn till att verksamheten föreslås överförd till universitets- och högskoleämbetet fr. o. m. den 1 oktober 1976.

Vid min beräkning av det sammanlagda medelsbehovet har jag tagit hänsyn till redan beslutade kapacitetsförändringar (3) och är i övrigt inte beredd att tillstyrka ytterligare utökningar av utbildningskapaciteten.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2. besluta att antagning till klasslärarutbildning för tiden fr. o. m. budgetåret 1976/77 skall ske endast vid lärarhögskolorna i Gävle, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Linköping, Lulå, Malmö, Mölndal, Stockholm och Umeå,
3. besluta att antagning till ämneslärarutbildningens praktisk-pedagogiska del för tiden fr. o. m. budgetåret 1976/77 skall ske endast vid lärarhögskolorna i Linköping, Malmö, Mölndal, Stockholm, Umeå och Uppsala,
4. besluta att antagning till fritidspedagogutbildning för tiden fr. o. m. budgetåret 1976/77 skall ske vid lärarhögskolorna i Falun, Gävle, Härnösand, Jönköping, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Lulå, Malmö, Mölndal, Stockholm, Uppsala och Växjö,
5. bemyndiga regeringen att i övrigt vidta de åtgärder som fordras för att genomföra de av mig förordade förändringarna i lärarytbildningsorganisationen,

6. bemyndiga regeringen att besluta om ansvarsåtagande för staten vid viss praktik inom lärarutbildning och fortbildning,
7. till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 178 596 000 kr.

F 2. Lärarhögskolorna: Driftkostnader

1974/75 Utgift	32 574 266	Reservation	3 907 849
1975/76 Anslag	33 063 000		
1976/77 Förslag	40 709 000		

Anslaget är fördelat på 16 anslagsposter. Anslagsposterna 1—15 upp-tar belopp som fördelats på de femton lärarhögskolorna. Från dessa anslagsposter, som för budgetåret 1975/76 uppgår till sammanlagt 29 440 000 kr., bekostas tjänster för kanslipersonal m. fl. enligt särskilda bestämmelser samt extra arbetskraft, reseersättningar till tjänstemän och studerande, expenser vid förvaltningarna samt materiel m. m. Under anslagsposten 16 Särskilda medelsbehov har för budgetåret 1975/76 be-räknats 3 623 000 kr., varav skolöverstyrelsen dels fördelar medel till ovan angivna ändamål samt till produktion av ITV m. m. mellan lärar-högskolorna, dels disponerar medel till bl. a. expenser vid central intag-ning.

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 6 710 000 kr., varav 605 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) har i anslutning till redan beslutade kapa-citetsförändringar beräknat minskade kostnader för reseersättningar, ex-penser och materiel m. m. (−1 027 000 kr.).

3. För de av SÖ föreslagna utökningarna av utbildning av förskol-lärare, speciallärare, musiklärare, lärare i industri och hantverk samt handel och kontor har medel beräknats för reseersättningar, expenser och materiel m. m. (+583 000 kr.).

4. Merkostnaden för utbildning av klasslärare med finska som mo-dersmål utgör 15 000 kr.

5. SÖ anser att de studerande på speciallärarlinjen vid lärarhögsko-lan i Umeå bör få möjlighet att företa studieresor till skolor med handi-kappade elever av olika slag. Bidrag som vid obligatorisk studieresa bör därvid utgå (+30 000 kr.).

6. I anslutning till förslaget om central flyglärarutbildning har medel för flygplanshyra beräknats (+30 000 kr.).

7. För utbildning av instruktörer och föreståndare vid arbetsvårds-institut beräknas under förevarande anslag 30 000 kr. Minskning med

motsvarande belopp kan göras på berört anslag under elfte huvudtiteln.

8. SÖ föreslår att reseersättning enligt allmänna rescereglementet skall kunna utgå ur driftkostnadsanslag vid resor i tjänsten till annat nordiskt land för rektorer och lärare vid lärarhögskolor, förskoleseminarier och seminarier för huslig utbildning. De resor som kan bli aktuella är enligt SÖ jämförbara med tjänsteresor inom Sverige. Ett bemyndigande till SÖ att medge rätt till sådan ersättning beräknas inte medföra ökat medelsbehov.

9. Medel för pedagogisk utbildning av lärare inom jordbruk, skogsbruk samt trädgårdsnäring beräknas till 200 000 kr.

10. Kostnadsökningen för den av SÖ föreslagna utbildningen av lärare i nautiska ämnen uppgår till 40 000 kr.

11. För teckningslärarutbildning i Umeå beräknar SÖ under förevarande anslag ett ökat medelsbehov av 67 000 kr.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har i skrivelse den 24 oktober 1975 inkommit med förslag till nya bestämmelser rörande bidrag till studerande för vissa kostnader i samband med studieresor och studiepraktik inom landet. I avvaktan på ställningstaganden från den nyligen tillsatta utredningen (U 1975: 16) om det studiesociala stödet bör enligt CSN övergångsvisa förbättringar införas samt enklare och mer enhetliga regler skapas. Nämndens förslag innebär i huvudsak följande.

I fråga om resebidrag föreslås den självkostnad om 12 kr. som hittills gällt för vissa grupper av studerande nu gälla generellt vid enstaka resor. Den regel om hel reseersättning först vid ett avstånd av minst 30 km mellan studieort och praktikort som hittills gällt för vissa lärarkandidater föreslås nu upphöra. Vid pendling mellan studieort och praktikort föreslås en självkostnad av 50 kr. per månad. Dock bör högst 300 kr. per månad kunna betalas ut.

CSN föreslår vidare höjningar av bidragen till kostnader för övernattnings på annan ort än studie- eller hemorten. Höjningarna avser dels kortare studieresor eller praktikperioder, dels bidrag för bostadskostnad per månad. För studieresor upp till fem dygn föreslås 37 kr./natt utgå. Om studieresan eller praktiken varar mellan en vecka och 15 dagar föreslås oförändrat 20 kr./natt utgå. För längre tid än 15 dagar förutsätts den studerande hyra rum mot månadskostnad. Bidrag för månadskostnad bör kunna betalas ut med 300 kr. per månad. Vid längre praktikperiod än ca tolv veckor förutsätts att lärarkandidaterna liksom hittills frånträder sin bostad på lärarhögskoleorten.

Nämnden uppskattar kostnadsökningen till ca 5 % för resebidragen och 15 % för bostadsbidragen.

Sveriges lärarförbund har i skrivelse understrukit det angelägna i att frågan om reseersättning för lärarstuderande i den nya praktikorganisationen löses på ett tillfredsställande sätt.

I skrivelse den 17 oktober 1975 har SÖ avgett förslag beträffande

läromedelsintendenter och ITV-personal vid lärarhögskolor. SÖ:s förslag innebär i korthet att vid varje stor lärarhögskola inom var och en av de sex högskoleregionerna en extra ordinarie tjänst som läromedelsintendent får inrättas. Möjlighet bör finnas att inrätta ytterligare en eller en halv tjänst som läromedelsintendent vid någon annan lärarhögskola inom regionen. Beträffande ITV-verksamheten föreslås att de sex större lärarhögskolorna får möjlighet att anställa viss extra ordinarie ITV-personal. Sådan personal är f. n. arvodesanställd och bekostas av de medel ur förevarande anslag som SÖ årligen fördelar till lärarhögskolorna för ITV-produktion. SÖ föreslår även att vissa teknikertjänster får inrättas vid förskoleseminarier och seminarier för huslig utbildning.

I skrivelse den 17 november 1975 har SÖ avgett förslag beträffande behovet av kanslipersonal m. fl. vid lärarhögskolor och andra lärarutbildningsanstalter. SÖ har därvid räknat med en basresurs om fyra befattningshavare på varje mindre lärarhögskola och 10 på var och en av de större. Den minskning i behovet av ifrågavarande personal vid större lärarhögskolor som för budgetåret 1976/77 kan förutses på grundval av dessa schablonmässiga beräkningar torde enligt SÖ till viss del uppvägas av en ökning påföljande budgetår med hänsyn till bl. a. fortsatt ökad intagning till förskolläro- och fritidspedagogutbildning. En viss utjämning sker enligt SÖ:s förslag mellan större och mindre lärarhögskolor till förmån för de senare. För förskoleseminarier på andra orter än sådana med lärarhögskola föreslår SÖ en standardhöjning i riktning mot likhet med lärarhögskoleorter. Biblioteks-, vaktmästar- och teknikerpersonal föreslås oförändrade. Totalt innebär förslaget oförändrat antal anställda inom ifrågavarande kategorier. SÖ betonar dock att förslaget förutsätter samverkan mellan olika lärarutbildningar på samma ort. Medel för föreslagna tjänster vid förskoleseminarier på annan ort än lärarhögskoleort bör enligt SÖ beräknas under förskoleseminariernas avlöningsanslag. Kostnaderna för nämnda tjänster uppgår till 828 000 kr.

Pedagogiska institutionen vid lärarhögskolan i Stockholm har inkommit med en skrivelse i ärendet.

Föredraganden

Vid min beräkning av anslaget har jag tagit hänsyn till ställningstagandena under anslaget F 1. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. För utbildningen i specialpedagogik, i huvudsak motsvarande nuvarande utbildning på speciallärarlinje gren 1, räknar jag med ett ökat medelsbehov av 530 000 kr. Den utökade utbildningen av lärare i handel och kontor medför ett ökat medelsbehov av 27 000 kr. och utbildningen av lärare för blinda, döva och utvecklingsstörda barn 70 000 kr. (3). Jag beräknar medelsbehovet för den pedagogiska utbildningen av lärare inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring till

160 000 kr. (9). De ökade fritidspedagog- och förskollärarytbildningarna medför ett medelsbehov under detta anslag av 1 084 000 kr. Därav är 480 000 kr. engångsanvisning.

Under förutsättning att anslaget inte belastas med ökade kostnader är jag beredd att föreslå regeringen att bemyndiga SÖ att medge rätt till reseersättning för rektorer vid lärarhögskolor vid tjänsteresor till annat nordiskt land i enlighet med SÖ:s förslag (8). Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

SÖ har föreslagit att medel till särskilda utbildningskostnader för svårt handikappade studerande i lärarutbildningen skall beräknas under lärarhögskolornas avlöningslag. Jag anser att sådana kostnader bör belastas förevarande anslag och beräknar för detta ändamål 150 000 kr.

Jag delar CSN:s uppfattning att vissa förbättringar bör vidtas beträffande rese- och bostadsbidrag för bl. a. studerande inom lärarutbildningarna. Jag avser därför att i annat sammanhang föreslå regeringen att utfärda bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med CSN:s förslag. Det ökade medelsbehovet beräknar jag till 75 000 kr.

Förändringar rörande anställningsvillkor för läromedelsintendenter och ITV-personal bör enligt min mening anstå i avvaktan på att högskolereformen genomförs.

Med hänsyn till den ojämna fördelningen av kansliesurser mellan större och mindre lärarhögskolor samt mellan lärarhögskolor och förskoleseminarier bör enligt min mening viss omfördelning ske av nämnda resurser, inte minst mot bakgrund av de i det föregående förordade kapacitetsförändringarna. Omfördelningen bör ske i enlighet med SÖ:s förslag, vilket bl. a. innebär att 828 000 kr. överförs från förevarande anslag till anslaget F 3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Jag har beräknat medel i enlighet härmed.

Jag räknar under förevarande anslag med ett minskat behov av medel till central antagning med hänsyn till att verksamheten föreslås överförd till universitets- och högskoleämbetet den 1 oktober 1976.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 40 709 000 kr.

F 3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1974/75 Utgift	36 832 587
1975/76 Anslag	39 774 000
1976/77 Förslag	54 876 000

Förskoleseminarium finns i Borås, Gävle, Göteborg, Jönköping, Luleå, Malmö, Norrköping, Solna, Stockholm, Södertälje, Umeå, Uppsala, Västerås och Örebro. För verksamheten gäller Kungl. Maj:ts be-

stämmelser den 29 april 1964 rörande förskoleseminarierna (ändrade senast den 10 september 1975).

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	269,5	+ 7	+ 61
Övrig personal	51	+ 1	+ 6
	320,5	+ 8	+ 67
Anslag			
Lönekostnader	31 158 600	+ 7 263 570	+ 13 407 670
Sjukvård	40 000	of.	of.
Lokalkostnader	8 575 400	+ 1 544 600	+ 1 694 700
	39 774 000	+ 8 808 000	+ 15 102 370
Avrundat			+ 15 102 000

Skolöverstyrelsen

Förskolläraryt utbildning bedrivs både vid lärarhögskolor och förskoleseminarier. Det sammanlagda antalet intagningsplatser budgetåret 1975/76 uppgår till 3 048, varav 792 vid lärarhögskolor. Med hänsyn till den överenskommelse som träffades hösten 1975 mellan regeringen och Svenska kommunförbundet angående utbyggnad av fritidshem och förskolor uppdrog regeringen den 25 september 1975 åt skolöverstyrelsen (SÖ) att redovisa det ökade utbildningsbehov av bl. a. förskollärare som följer av överenskommelsen.

SÖ har därefter i skrivelse den 28 oktober 1975 föreslagit en ökning budgetåret 1976/77 av kapaciteten inom förskolläraryt utbildningen med 1 134 platser. Förslaget är grundat på en kartläggning av tillgången på lärare, praktikplatser och lokaler. SÖ:s dimensioneringsförslag innebär en ökning av den reguljära tvååriga utbildningen med 37 klasser. 50-veckorsutbildningen för barnskötare med lång yrkeserfarenhet föreslås öka med en klass.

Kostnaden för den föreslagna kapacitetsökningen beräknas till sammanlagt 6,8 milj. kr. Därav belastar ca 6,3 milj. kr. förslagsanslagen Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. resp. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Ungefär 0,5 milj. kr. belastar lärarhögskolornas och förskoleseminariernas driftkostnadsanslag.

SÖ har i skrivelse den 17 november 1975 mot bakgrund av lärarhögskolornas kapacitetsminskning föreslagit att medel motsvarande sju kanslitjänster och sex tekniktjänster överföres från lärarhögskolornas driftskostnadsanslag till förevarande anslag (+828 000 kr.).

SÖ har den 19 april 1974 fått regeringens uppdrag att i samråd med socialstyrelsen och 1968 års barnstugeutredning utreda möjligheterna

att — inom ramen för den nuvarande förskollärarytbildningen — anordna särskild utbildning för behöriga sökande med finska eller annat minoritetsspråk som modersmål. SÖ har i skrivelse den 14 oktober 1975 föreslagit att utbildningen för budgetåret 1976/77 skall omfatta 90 studerande, fördelade på språkgrupperna finska, grekiska, serbokroatiska och turkiska. Kostnaden för den föreslagna utbildningen beräknas för budgetåret 1976/77 till 165 000 kr. Rektorn vid förskoleseminariet i Malmö har i en skrivelse föreslagit att tvåspråkig förskollärarytbildning för sökande med serbokroatiska som modersmål inrättas vid seminariet fr. o. m. höstterminen 1976.

Vissa studerande som är tvåspråkiga eller talar utpräglad dialekt har behov av stödundervisning i svenska för att kunna genomföra sina studier vid förskoleseminarium utan svårigheter. SÖ föreslår att medel för stödundervisning beräknas för tolv lärarkandidater budgetåret 1976/77 (+24 000 kr.).

Varje förskoleseminarium får f. n. använda högst 1 400 kr. för tillfälliga föreläsningar. Seminarierna har emellertid under åren vuxit i omfattning. Vidare sker nu intagning både höst och vår. SÖ föreslår med anledning härav att varje seminarium får rätt att utnyttja 2 000 kr. för tillfälliga föreläsningar under budgetåret 1976/77.

SÖ:s förslag i övrigt innebär i korthet:

1. Pris- och löneomräkning m. m. 8 203 000 kr., varav 880 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har SÖ räknat med dels en minskning av antalet intagningsplatser, dels minskat antal lärartimmar.

3. Under budgetåret 1975/76 ökades intagningen till den reguljära utbildningen med två klasser och intagningen till 50-veckorsutbildningen med fyra klasser. För den andra årskursen i den reguljära utbildningen, resp. den andra terminen i 50-veckorsutbildningen beräknas 886 000 kr.

4. För budgetåret 1975/76 hade medel anvisats till en försöksutbildning av lågstadielärare till förskollärare. Utbildningen har på grund av otillräckligt antal sökande inte kommit till stånd (—245 000 kr.). Sveriges lärarförbund har enligt egen uppgift i skrivelse till regeringen beslutat avråda sina medlemmar från att ansöka till utbildningen.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående vid min anmälan av vissa gemensamma frågor inom lärarutbildningen föreslår jag att utbildningskapaciteten vid förskoleseminarierna ökas med ungefär 900 platser budgetåret 1976/77. Utbildningen vid förskoleseminarierna kommer då att omfatta ca 3 200 intagningsplatser och tillsammans med motsvarande utbildning vid lärarhögskolorna ca 4 200. Därav avser, enligt vad jag föreslagit i det föregående, 360 platser 50-veckorsutbild-

ning för barnskötare med lång arbetserfarenhet. Ökningen av utbildningskapaciteten medför ett ytterligare medelsbehov av 5 283 000 kr.

Den minskade kapaciteten vid lärarhögskolorna medför att vissa medel för administrativ och teknisk personal kan föras över till förskoleseminarierna (+828 000 kr.).

Den av SÖ föreslagna förskollärarytbildningen för 90 sökande med finska, grekiska, serbokroatiska eller turkiska som modersmål beräknas kunna starta våren 1977. För budgetåret 1976/77 har jag beräknat ytterligare 183 000 kr. under förevarande anslag för en sådan tvåspråkig utbildning. Därav är 20 000 kr. en engångsanvisning för utarbetande av prov. I enlighet med förslaget anser jag att utbildningen bör förläggas till Stockholm, Göteborg och Malmö. Antagning av sökande med serbokroatiska som modersmål bör ske i Malmö.

Vidare räknar jag medel för stödundervisning i svenska och ett ökat antal föreläsningar vid seminarierna (+33 000 kr.).

Jag räknar under förevarande anslag med ett minskat behov av medel till central antagning, med hänsyn till att verksamheten föreslås överförd till universitets- och högskoleämbetet den 1 oktober 1976.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid förskoleseminarierna,
2. besluta att antagning till fritidspedagogutbildning fr. o. m. budgetåret 1976/77 skall ske vid förskoleseminarierna i Västerås och Örebro,
3. till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 54 876 000 kr.

F 4. Förskoleseminarierna: Driftkostnader

1974/75 Utgift	2 402 473	Reservation	337 535
1975/76 Anslag	2 315 000		
1976/77 Förslag	3 025 000		

Anslaget är fördelat på 15 anslagsposter. Anslagsposterna 1—14 upp- tar belopp som fördelats på de 14 förskoleseminarierna. Från dessa anslagsposter, som för budgetåret 1975/76 uppgår till sammanlagt 1 655 000 kr., bekostas reseersättningar till tjänstemän och studerande, expenser, studiefärder, skötsel av trädgårdar samt materiel m. m. Under anslagsposten 15. Särskilda medelsbehov har för budgetåret 1975/76 beräknats 660 000 kr. för vissa utgifter i samband med central intagning av studerande, för tillhandahållande av vissa betygsblanketter samt för gemensamma kostnader för förskoleseminarierna sammanhängande med den statliga redovisningsorganisationen m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 300 000 kr.
2. I 0-alternativet föreslår skolöverstyrelsen (SÖ) en minskning med 133 000 kr. med hänsyn till den i 0-alternativet under anslaget Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. föreslagna kapacitetsminskningen och minskningen av antalet lärartimmar.
3. Med hänsyn till den ökning av förskolläraryrket som ägt rum från innevarande budgetår krävs ökade medel (+ 56 000 kr.).
4. Den för innevarande budgetår planerade utbildningen av 60 lågstadielärare till förskollärare skall enligt SÖ:s förslag inte komma till stånd budgetåret 1976/77 (− 20 000 kr.).
5. Den ökning av förskolläraryrket som ägt rum från innevarande budgetår krävs ökade medel (+ 56 000 kr.).
6. Kostnaden för den av SÖ föreslagna utbildningen av tvåspråkiga förskollärare beräknas för budgetåret 1976/77 under förevarande anslag till 56 000 kr.
7. SÖ föreslår under anslaget Lärarhögskolorna: Driftkostnader att rescersättning enligt allmänna resereglementet skall kunna utgå ur driftkostnadsanslag vid resor i tjänsten till annat nordiskt land för rektorer och lärare vid bl. a. förskoleseminarier. De resor som kan bli aktuella är enligt SÖ jämförbara med tjänsteresor inom Sverige. Ett bemyndigande till SÖ att medge rätt till sådan ersättning beräknas inte medföra ökat medelsbehov.

Föredraganden

Den ökning av utbildningskapaciteten vid förskoleseminarierna som har föreslagits i det föregående medför ett ökat medelsbehov under förevarande anslag av 394 000 kr.

För utbildningen av förskollärare med finska, grekiska, serbokroatiska eller turkiska som modersmål räknar jag med ett medelsbehov budgetåret 1976/77 av 78 000 kr. Därav är 30 000 kr. en engångsanvisning för inköp av litteratur på hemspråk m. m.

Med hänvisning till vad jag har anfört under anslaget Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. räknar jag under förevarande anslag med ett minskat behov av medel till central antagning.

Under förutsättning att anslaget inte belastas med ytterligare kostnader är jag beredd att föreslå regeringen att bemyndiga SÖ att medge rätt till rescersättning för rektorer vid förskoleseminarierna vid tjänsteresor till annat nordiskt land i enlighet med SÖ:s förslag. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* för budgetåret 1976/
77 anvisa ett reservationsanslag av 3 025 000 kr.

**F 5. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till
lärarpersonal m. m.**

1974/75 Utgift	10 246 670
1975/76 Anslag	11 044 000
1976/77 Förslag	12 672 000

Gymnastik- och idrottshögskola finns i Stockholm och Örebro. Bestämmelser för verksamheten återfinns i förordningen (1967: 273) om gymnastik- och idrottshögskolorna (ändrad senast 1975: 1201). Utbildningen på gymnastiklärarlinje och idrottslärarlinje omfattar två år. Den senare linjen finns endast i Stockholm. Ledningen av högskolorna utövas av styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna. Intagningskapaciteten för innevarande budgetår är 225 platser.

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Styrelsen	Fördraganden
Personal			
Lära r personal	46,5	+4	-2
Övrig personal	27	+4	of.
	73,5	+8	-2
Anslag			
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	6 679 600	+1 968 000	+1 149 500
Sjukvård	5 500	+ 500	+ 500
Lokalkostnader	4 352 900	+ 507 300	+ 524 000
Differens mellan anslag och utgifter enligt regleringsbrev		- 39 000	- 39 000
	11 038 000	+2 436 800	+1 635 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Lokalhyror m. m.	33 000	+ 7 000	+ 7000
Nettoutgift	11 005 000	+2 429 800	+1 628 000
Avrundat		+2 430 000	

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Pris- och lönecomräkning m. m. 1 833 000 kr., varav 189 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har styrelsen räknat med att minska intagningen till gymnastik- och idrottshögskolorna med 25 elevplatser, minska behovet av lärarkrafter genom att de studerande får undervisas i större

grupper, minska tiden för de årliga fjällfärderna, övergå till varannandagsstädning och dra in en vaktmästartjänst vid Örebroskolan. Styrelsen erinrar om att antagningen till gymnastiklärarutbildningen innevarande budgetår har minskats med 25 platser. De övriga åtgärderna skulle enligt styrelsen medföra en avsevärd försämring av utbildningens kvalitet.

3. På grund av den kapacitetsminskning som ägt rum innevarande budgetår bortfaller en lärartjänst i Stockholm (−93 000 kr.).

4. Styrelsen anser att lärarresurserna i psykologi och pedagogik är kraftigt underdimensionerade vid gymnastik- och idrottshögskolorna. Styrelsen föreslår därför att en lektorstjänst i pedagogik tillkommer vid vardera skolan. Därvid bortfaller en del av de assistenttimmar som f. n. utnyttjas av skolorna (+235 000 kr.).

5. För arvodering av danspedagoger och musiker som anlitas vid obligatoriska kursmoment i olika former av dans begärs 31 000 kr.

6. För Stockholms högskolan begärs en vaktmästartjänst med uppgift att bl. a. ge service åt den fysiologiska institutionen (+58 000 kr.).

7. För den fysiologiska institutionen begärs en tjänst som laboratorieassistent (+64 000 kr.).

8. För att få till stånd forskning i anatomi och rörelselära föreslår styrelsen att en professur i dessa ämnen inrättas budgetåret 1976/77 vid högskolan i Stockholm. Kostnaderna för professuren samt följdkostnader för assistenttimmar och biträdes hjälp beräknas till 348 000 kr.

Föredraganden

Pedagogikresurserna vid gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm bör förstärkas. Jag beräknar medel för en lektorstjänst. Antalet assistenttimmar i pedagogik vid högskolan i Stockholm bör samtidigt minskas (+85 000 kr.). För pedagogikundervisningen vid högskolan i Örebro är jag f. n. inte beredd att räkna med någon resursökning, eftersom antalet pedagogikstuderande vid högskolan kommer att reduceras under budgetåret 1977/78 då försöksverksamhet med tvåämnesutbildning av gymnastiklärare påbörjas i Örebro.

För arvoden till danspedagoger och musiker räknar jag med ett ökat medelsbehov av 31 000 kr.

Vid högskolan i Örebro har funnits inrättade två extra tjänster som universitetslektor i anatomi resp. fysiologi. Innehavarna av dessa tjänster är skyldiga att tjänstgöra bl. a. vid sjukgymnast- och arbetsterapeututbildning. I enlighet med regeringens beslut den 7 maj 1975 har medel räknats för dessa tjänster under anslaget Medicinska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 345), varför här en motsvarande minskning görs.

I övrigt hänvisar jag till sammanställningen och hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 12 672 000 kr.

F 6. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader

1974/75 Utgift	931 013	Reservation	66 310
1975/76 Anslag	986 000		
1976/77 Förslag	1 086 000		

Ur detta anslag bekostas reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser samt materiel m. m.

Styrelsen för gymnastik- och idrottshögskolorna

1. Prismräkning 108 000 kr.
2. Styrelsen framhåller att anslaget under senare år i praktiken reducerats kraftigt. Det beror bl. a. på de stora prishöjningar som ägt rum. Styrelsen föreslår därför en höjning av anslaget med 150 000 kr. utöver prismräkningen.

Föredraganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 086 000 kr.

F 7. Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1974/75 Utgift	16 551 351
1975/76 Anslag	14 767 000
1976/77 Förslag	17 953 000

Seminarium för huslig utbildning finns i Göteborg, Umeå och Uppsala. Bestämmelser för verksamheten vid seminarium för huslig utbildning återfinns i förordningen (1961: 433) om seminarierna för huslig utbildning (omtryckt 1973: 447, ändrad 1975: 1222). Vid sådant seminarium utbildas barnavårdslärare, hushållslärare och textillärare på treårig linje. Vidare utbildas ekonomiföreståndare på tvåårig linje. Antalet intagningsplatser läsåret 1975/76 är på barnavårdslärlinjen 36, på hushållslärlinjen 108, på textillärlinjen 96 samt på ekonomiföreståndarlinjen 60.

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	117,5	+8	+8
Övrig personal	23	+1	of.
	140,5	+9	+8
Anslag			
Lönekostnader	11 746 000	+2 954 100	+2 958 600
Sjukvård	14 500	of.	of.
Lokalkostnader	3 006 500	+ 188 000	+ 227 200
Nettoutgift	14 767 000	+3 142 100	+3 185 800
Avrundat		+3 142 000	+3 186 000

Skolöverstyrelsen

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår att antalet intagningsplatser på hushållslärlinjen utökas med 24 till 132 platser. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens statistik råder våren 1975 påtaglig brist på hushållslärare i många län.

Den särskilda kurs för yrkeslärare i sömnad för behörighet till tjänst som textillärare som har anordnats under tre budgetår upphör, enligt SÖ:s förslag, och de 24 utbildningsplatserna återförs till den reguljära textilläro-utbildningen.

För att träna storköksmatlagning driver lärare och studerande vid ekonomiföreståndarlinjen i Göteborg ett lunchrum. För att avlasta dem arbetskrävande biträdesarbete föreslår SÖ att medel motsvarande en tjänst som ekonomibiträde ställs till förfogande.

För pris- och löneomräkning m. m. beräknar SÖ ett ökat medelsbehov av 2 689 000 kr., varav 230 000 kr. avser höjt lönekostnadspålägg.

I 0-alternativet räknar SÖ med en minskning av utbildningskapaciteten med två klasser i årskurs ett på vardera textil- och hushållslärlinjen.

Föredraganden

Skolöverstyrelsen (SÖ) har i skrivelse den 4 mars 1974 avgivit förslag till grundutbildning till dietist. Svenska diabetesförbundet och Svenska ekonomiföreståndares förening har i skrivelser till regeringen framhållit betydelsen av att dietistutbildning anordnas utan dröjsmål. Riksdagen har i samband med behandlingen av prop. 1975: 24 om viss försöksverksamhet inom läro-utbildningen m. m. uttalat (UbU 1975: 14, rskr 1975: 159) att det är angeläget att den föreslagna utbildningen av dietister kommer till stånd snarast möjligt.

Den av SÖ föreslagna utbildningen kräver betydande undervisningsresurser i kostkunskap. Undervisning i den form som förutsätts i SÖ:s

förslag bedrivs f. n. inte i landet. Den av riksdagen våren 1975 beslutade tvååmnesutbildningen till tjänst som lärare vari bl. a. ämnet hemkunskap ingår, kommer att omfatta studier i kostkunskap. Försöksutbildningen som har förlagts till Umeå kommer emellertid till en början att få en så begränsad omfattning att resurserna i kostkunskap blir otillräckliga för en dietistutbildning enligt SÖ:s förslag. En dietistutbildning bör därför f. n. inte knytas till försöksverksamheten i Umeå.

Behovet av terapeutiska dietister för tjänstgöring inom sjukvården är dock stort redan nu. Den föreslagna grundutbildningen kräver, förutom tid för planering av utbildningen, 2,5 års utbildningstid. Enligt vad jag har inhämtat finns det ett antal ekonomiföreståndare och hushållslärare som tjänstgör som dietister eller som är intresserade av sådan tjänstgöring. Resurserna utnyttjas enligt min mening bäst om en utbildning om 20 veckor anordnas för ekonomiföreståndare och hushållslärare som tjänstgör eller önskar tjänstgöra som dietist. Två sådana kurser bör anordnas med tolv deltagare i varje. De bör förläggas till seminarierna för huslig utbildning i Göteborg och Uppsala (+307 000 kr.).

Med tanke på utvecklingen mot allt större centralanläggningar behöver även de ekonomiföreståndare som tjänstgör inom storhushåll en ytterligare utbildning. Kraven på ekonomiföreståndarnas kunskaper har ökat beträffande ekonomiskt kunnande, personaladministration och rationalisering. Jag föreslår därför att två 20-veckors påbyggnadskurser anordnas i administration för ekonomiföreståndare. Utbildningen bör omfatta främst företagsekonomi och personaladministration. De bör anordnas på samma orter som den ovan nämnda utbildningen för terapeutiska dietister och omfatta lika många deltagare (+192 000 kr.).

Enligt riksdagens beslut våren 1975 (prop. 1975: 9, UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) skall de utbildningar som är förlagda till nuvarande seminarier för huslig utbildning ingå i högskolan från den 1 juli 1977. För tillträde till högskoleutbildning skall enligt riksdagsbeslutet krävas genomgången minst tvåårig linje i gymnasieskolan med fullständiga studiekurser, jämte kunskaper i svenska och engelska motsvarande minst två årskurser på gymnasieskolans sociala linje. Dessa förkunskaper kan enligt beslutet inhämtas i gymnasieskolan eller på annat sätt. Utbildningarna vid seminarierna för huslig utbildning bygger f. n. på genomgången grundskoleutbildning. 1974 års lärarutbildningsutredning har i tilläggsdirektiv den 20 november 1975 fått i uppdrag att behandla bl. a. de lärarutbildningar som är knutna till seminarierna för huslig utbildning. Utredningen skall enligt direktiven bl. a. avge förslag till förändringar i fråga om behörighet, urval och antagning på grundval av riksdagens beslut om reformering av högskoleutbildningen. Även ekonomiföreståndarutbildningen bör ses över och anpassas till den reformerade högskolan och till arbetslivets förändrade krav. Berörda myndigheter bör få i uppdrag att göra denna översyn med beaktande av

dels SÖ:s förslag till grundutbildning av dietister, dels riksdagens beslut våren 1975 med anledning av regeringens propositioner 1975: 9 (UbU 1975: 17, rskr 1975: 179) och 1975: 24 (UbU 1975: 14, rskr 1975: 159).

SÖ:s förslag till dietistutbildning omfattar även internatföreståndarutbildningen som nu bedrivs som specialkurs i gymnasieskolan. SÖ framhåller att det allmänt förekommer att internatföreståndare söker och erhåller tjänst som ekonomiföreståndare. Även internatföreståndarutbildningen skall ingå i högskolan fr. o. m. läsåret 1977/78. Den föreslagna översynen av ekonomiföreståndarutbildningen bör därför enligt min mening omfatta även utbildningen av internatföreståndare. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

De utbildningsplatser som under innevarande budgetår har tagits i anspråk av den särskilda kursen för yrkeslärare i sömnad för behörighet till tjänst som textillärare bör, i enlighet med SÖ:s förslag, återföras till den reguljära textillärarytbildningen.

Jag är inte beredd att tillstyrka en utökning av intagningskapaciteten på hushållslärlinjen. Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 17 953 000 kr.

F 8. Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader

1974/75 Utgift	1 180 115	Reservation	204 877
1975/76 Anslag	1 080 000		
1976/77 Förslag	1 214 000		

Ur detta anslag bekostas reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studieutfärder, skötsel av trädgårdar samt materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 108 000 kr.
2. I 0-alternativet räknar skolöverstyrelsen (SÖ) med dels en minskning med 28 000 kr. med hänsyn till den i 0-alternativet under anslaget *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* föreslagna kapacitetsminskningen, dels en allmän resursnedskärning med ytterligare 28 000 kr.
3. Med hänsyn till den föreslagna ökningen av antalet intagningsplatser på hushållslärlinjen räknar SÖ med ett ökat medelsbehov under förevarande anslag med 31 000 kr.

Föredraganden

Anslaget bör räknas upp med 134 000 kr. för att täcka prisomräkning samt ökade kostnader med anledning av de föreslagna vidareutbildningskurserna för ekonomiföreståndare och hushållslärare. Under förutsättning att anslaget inte belastas med ytterligare kostnader är jag beredd att föreslå regeringen att bemyndiga SÖ att medge rätt till reseersättning för rektorer vid seminarierna för huslig utbildning vid tjänstesor till annat nordiskt land i enlighet med SÖ:s förslag. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 214 000 kr.

F 9. Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.

1974/75 Utgift	1 529 866
1975/76 Anslag	1 311 000
1976/77 Förslag	1 603 000

Slöjdlärarseminariet, som är beläget i Linköping, har till ändamål att utbilda lärare i trä- och metallslöjd. Bestämmelser för verksamheten vid seminariet återfinns i förordningen (1960: 511) om slöjdlärarseminariet (omtryckt 1973: 420, ändrad senast 1975: 1225). Utbildningen vid seminariet är ettårig.

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Skolöverstyrelsen	Föredraganden
Personal			
Lärarpersonal	12	of.	of.
Övrig personal	3,5	of.	of.
	15,5	of.	of.
Anslag			
Lönekostnader	900 300	+263 300	+263 300
Sjukvård	1 400	of.	of.
Lokalkostnader	409 300	+24 200	+ 28 700
Nettoutgift	1 311 000	+287 500	+292 000
Avrundat		288 000	

Skolöverstyrelsen

Den minskning av kapaciteten vid slöjdlärarseminariet, som beslöts budgetåret 1975/76, medför en kostnadsminskning med 43 000 kr. under förutsättning att fyllnadstjänstgöring kan erhållas för övertaliga lärare.

Regeringen har den 26 juni 1975 förordnat om en försöksverksamhet med blockundervisning vid seminariet med början innevarande budgetår. Kostnaderna för budgetåret 1976/77 beräknas till 113 000 kr.

Föredraganden

Den försöksverksamhet med blockundervisning som påbörjas innevarande budgetår bör fortsätta budgetåret 1976/77.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 603 000 kr.

F 10. Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader

1974/75 Utgift	84 465	Reservation	13 888
1975/76 Anslag	91 000		
1976/77 Förslag	100 000		

Ur detta anslag bekostas reseersättningar åt tjänstemän och studerande, expenser, bidrag till studiefärder samt materiel m. m.

Skolöverstyrelsen

1. Prisomräkning 11 000 kr.
2. I 0-alternativet räknar skolöverstyrelsen med en minskning av anslagsposten materiel med 5 000 kr.

Föredraganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

F 11. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

1974/75 Utgift	16 534 940
1975/76 Anslag	7 730 000
1976/77 Förslag	9 260 000

De av riksdagen godtagna riktlinjerna för vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. (prop. 1968: 66, SU 1968: 108, rskr 1968: 259) innebär bl a. att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) i fortsättningen huvudsakligen skall svara för lärarutbildning och viss kursverksamhet i anslutning till denna. Övergångsvis förutsattes dock vissa uppgifter utanför lärarutbildningen ligga kvar hos institutet. Så-

lunda skulle i mån av behov särskilda avdelningssköterskekurser och anestesikurser kunna anordnas.

Enligt avtal den 2 april 1971 och den 30 juni 1972 mellan staten och Landstingsförbundet skulle som en temporär åtgärd under budgetåren 1971/72—1974/75 kunna anordnas anestesikurser och avdelningssköterskekurser.

Enligt avtal den 15 maj 1975 mellan staten och Landstingsförbundet skall under budgetåret 1975/76 anordnas avdelningssköterskekurser.

För verksamheten gäller bestämmelser i Kungl. Maj:ts brev den 11 november 1966 (ändrat senast den 15 februari 1974).

Genom beslut den 17 juli 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen (SÖ) att utreda förutsättningarna för att organisatoriskt samordna den lärarutbildning som bedrivs vid de yrkespedagogiska instituten och lärarutbildningen vid sjuksköterskerinstitutet.

	1975/76	Beräknad ändring 1976/77	
		Skolöverstyrelsen	Före- draganden
<i>Utgifter</i>			
Lönekostnader	6 203 000	+ 439 000	+ 1 243 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Reseersättningar	85 000	+ 19 000	+ 12 000
Lokalkostnader	1 346 000	- 96 000	- 19 000
Expenser	242 000	+ 7 000	+ 1 000
Övriga utgifter			
a) inköp och underhåll av undervisningsmateriel m. m.	116 000	+ 15 000	+ 15 000
b) diverse utgifter	7 000	of.	+ 6 000
	8 002 000	+ 438 000	+ 1 258 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning för kurser	272 000	+ 272 000	+ 272 000
Nettoutgift	7 730 000	+ 710 000	+ 1 530 000

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkning m. m. 1 777 000 kr., varav 127 000 kr. avser förhöjt lönekostnadspålägg.

2. I 0-alternativet har SÖ räknat med att anslaget minskas med 450 000 kr. genom att en lärarkurs om tre terminer och en fortbildningskurs utgår ur verksamheten.

Den av SÖ föreslagna omfattningen av verksamheten — utom såvitt gäller fullföljande av redan påbörjade kurser — jämförd med planerad verksamhet innevarande budgetår framgår av följande sammanställning.

	1975/76	Antal kurser SÖ:s förslag för 1976/77
Lärarkurs (3 terminer)	12	12
Fortbildningskurser avseende ämnesför- djupning	3	3
Lärarkurs (19 v.)	1	1
Avdelningssköterskekurser	20	—

3. SÖ föreslår att medel ställs till förfogande för anlitande av ytterligare en studieledare (+99 000 kr.). SÖ räknar även med ytterligare medel för anlitande av institutionstekniker (+14 000 kr.).

4. För pedagogiskt utvecklingsarbete föreslås 23 000 kr. SIHUS skulle därigenom få möjlighet att anlita experter och utvidga samarbetet med de pedagogiska institutionerna vid lärarhögskolorna.

SÖ har i en komplettering till sin anslagsframställning redovisat lärsituationen i oktober 1975 vid skolor med vårdutbildning.

Kalmar läns landstingskommun har i skrivelse hemställt om decentralisering av den praktisk-pedagogiska utbildningen av lärare för vårdsektorn. SÖ har den 2 september 1975 avgivit yttrande i ärendet.

Föredraganden

Jag räknar inte med att någon förändring av institutets (SIHUS) yttre organisation skall komma till stånd under budgetåret 1976/77. Inte heller räknar jag med någon utökning av antalet utbildningsorter för institutets lärarkurser.

Av skolöverstyrelsens (SÖ:s) anslagsframställning framgår att det fortfarande finns viss brist på behöriga lärare. Jag beräknar därför medel till 13 lärarkurser om tre terminer. Tre av dessa kurser bör vara avsedda för nu verksamma obehöriga lärare som tjänstgör vid skolor som har särskilt stor brist på behöriga lärare.

Enligt det avtal som träffats mellan staten och Landstingsförbundet den 15 maj 1975 om anordnande av avdelningssköterskekurser är parterna överens om att staten ej längre skall anordna avdelningssköterskekurser efter utgången av budgetåret 1975/76. Jag har därför ej beräknat medel för sådana kurser.

I övrigt räknar jag med att det antal kurser som SÖ föreslagit kommer till stånd. Regeringen bör dock kunna besluta att planerad kurs byts ut mot annan kurs.

Jag är inte beredd att biträda förslaget om ytterligare en tjänst som studieledare för den praktisk-pedagogiska lärarutbildningen, inte heller förslagen om särskilda medel för institutionstekniker och till pedagogiskt utvecklingsarbete.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 260 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anordnandet av kurser vid institutet för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 9 260 000 kr.

F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder

1974/75 Utgift	2 560 759	Reservation	1 003 076
1975/76 Anslag ¹	1 129 000		
1976/77 Förslag	1 629 000		

¹ Dessutom har ett anslag om 6 200 000 kr. anvisats på tilläggsbudget.

Skolöverstyrelsen

Höjt lönekostnadspålägg 33 000 kr.

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår följande disposition av anslaget för budgetåret 1976/77. Kurserna är förtecknade efter angelägenhetsgrad.

1. Till SÖ:s disposition

Kurs för fritidspedagoger, som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid utbildning av fritidspedagoger (12 deltagare)	155 000
Kurs för förskollärare, som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid förskolläraryt utbildning (16 deltagare)	265 000
Kurs i yrkesvägledning för särskolans lärare (16 deltagare)	219 000
Metodikkurs om sex veckor inom vidareutbildning av mellanstadielärare (75 deltagare)	225 000
Tillvalskurser m. m. inom vidareutbildning av mellanstadielärare (75 deltagare)	250 000
Särskild metodisk fortbildningskurs (40 deltagare)	42 000
Samordningsfrågor inom lärarutbildningen m. m.	115 000
Undervisning i simning för icke simkunniga studerande inom klasslärar- och förskolläraryt utbildningarna	70 000
Stipendier till vissa deltagare i av Hermods anordnade kurser	8 000
2. Andra särskilda lärarutbildningsåtgärder	500 000
	1 849 000

Ett anslag enligt alternativ 0 innebär att inte ens de mest angelägna kurserna kan komma till stånd.

Kostnaderna för metodikkursen om sex veckor inom vidareutbildningen av mellanstadielärare har under förevarande anslag beräknats av SÖ till 225 000 kr. under förutsättning att viss del av undervisningen kan ges av lärarutbildare vilkas tjänsteunderlag sviktar. Denna del av undervisningen föreslås täckas av medel ur lärarhögskolornas avlöningsanslag.

För innevarande budgetår har medel för tillvalskurser eller motsvarande inom bl. a. vidareutbildning av mellanstadielärare anvisats under anslaget till lärares fortbildning. SÖ föreslår att medlen överförs till förevarande anslag.

Den särskilda metodiska fortbildningskursen för lärare i estetiskt-praktiska ämnen avser SÖ att samordna med metodikkursen inom vidareutbildningen av mellanstadielärare. Därigenom kan antalet deltagare utökas. Kostnadsberäkningen bygger på att viss fyllnadstjänstgöring utförs av övertaliga pedagogik- och metodiklärare vid lärarhögskolorna.

Bland de samordningsfrågor som SÖ räknar med blir aktuella under budgetåret 1976/77 nämns frågor i samband med lärarutbildningskommitténs förslag, genomförande av högskolereformen samt förslag från barnstugeutredningen angående utbildning av personal för förskolan.

SÖ disponerar under innevarande budgetår 20 000 kr. för särskilda utbildningskostnader för svårt handikappade studerande inom lärarutbildningen. En ökad medelstilldelning är enligt SÖ erforderlig om en mindre snäv bedömning av fysiska handikapp skall kunna göras vid intagning till lärarutbildning. Stödåtgärderna utgörs av medel till dels lön till lektörer och tolkar, dels ersättning för särskilda pedagogiska hjälpmedel. SÖ föreslår att medlen överförs till lärarhögskolornas avlönings- respektive driftkostnadsanslag. Om stödåtgärder av större omfattning krävs i enstaka fall, föreslås även sådana kostnader belasta lärarutbildningsanstalternas avlönings respektive driftkostnadsanslag.

SÖ föreslår att anslagsposten 2 till regeringens disposition upptas med lägst oförändrat belopp, 500 000 kr. Medel bör enligt SÖ finnas tillgängliga för bl. a. anordnande av avkortad pedagogisk utbildning för lärare vid arbetsmarknadsutbildningen. I särskild skrivelse den 4 juni 1975 till arbetsmarknadsdepartementet har SÖ föreslagit att under några år ett belopp skall reserveras för att genomföra en sådan kurs per år vid lärarhögskola. Kostnaderna för budgetåret 1976/77 beräknas preliminärt till 240 000 kr.

Föredraganden

Med hänsyn till den kraftiga utökning av utbildningen av förskollärare och fritidspedagoger som jag i det föregående har föreslagit, beräknar jag medel för en kurs för vardera förskollärare och fritidspedagoger, vilka tjänstgör eller avser att tjänstgöra vid resp. utbildning. Vid beräkningarna av medelsbehovet har jag utgått från samma förutsättningar som SÖ.

Utbildning av yrkesvalslärare inom särskolan anordnades senast under läsåret 1974/75. I sin anslagsframställning för innevarande budgetår räknade SÖ med att det dåvarande behovet därmed i stort sett skulle vara täckt. Innan SÖ har närmare preciserat ytterligare behov av yrkesvalslärare inom särskolan är jag inte beredd att beräkna medel för ifrågakvarande utbildning.

Jag har under anslaget F 2. Lärarhögskolorna: Driftkostnader be-

räknat 150 000 kr. för särskilda utbildningskostnader för svårt handikappade studerande inom lärarutbildningen.

För undervisning i simning för icke simkunniga studerande inom klasslärar- och förskollärarutbildningarna har jag beräknat 55 000 kr. Anslagsposten 2. Andra särskilda lärarutbildningsåtgärder, vilken står till regeringens disposition, bör enligt min mening öka till 600 000 kr. Ur nämnda anslagspost bör medel efter framställning härom kunna ställas till SÖ:s förfogande för bl. a. samordningsfrågor inom lärarutbildningen, varför jag inte har beräknat medel för sådana frågor under anslagsposten 1. I övrigt har jag inget att erinra mot SÖ:s förslag till disposition av anslaget. Jag räknar med ett sammanlagt medelsbehov av 1 629 000 kr. för budgetåret 1976/77, varav 29 000 kr. utgör höjt löne-kostnadspålägg.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 629 000 kr.

H 7. Ersättning till vissa lärarkandidater

1974/75 Utgift ¹	—
1975/76 Anslag	21 600 000
1976/77 Förslag	31 742 000

¹ Under budgetåret 1974/75 utgick medel ur dels anslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m., dels anslaget Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.

Från anslaget utbetalas ersättning till vissa lärarkandidater vid lärarhögskolorna samt vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.

Skolöverstyrelsen

1. Pris- och löneomräkningen m. m. 5 600 000 kr.

2. Skolöverstyrelsen (SÖ) räknar med en ökning av anslaget till följd av redan fattade beslut beträffande lärare för industri och hantverk och lärare för handel och kontor (+1 988 000 kr.).

3. Ökning av medelsbehovet för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor på grund av redan tidigare beslutad ökning av vårdlärarutbildningen (+585 000 kr.).

4. Under anslaget F 12. Särskilda lärarutbildningsåtgärder föreslår SÖ en kurs för tolv fritidspedagoger. Utbildningsarvode bör enligt SÖ utgå till dessa kursdeltagare (+175 000 kr.).

5. SÖ räknar med en ökad intagning av lärare för industri och hantverk och av lärare för handels och kontor, vilket medför ett ökat medelsbehov under anslaget (+2 120 000 kr.).

Föredraganden

Jag har beräknat medel för ersättning till lärarkandidater med hänsyn tagen till intagningskapaciteten vid berörda lärarutbildningar. Frågan om intagningskapaciteten har anmälts under gemensamma frågor inom lärarutbildningen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Ersättning till vissa lärarkandidater* för budgetåret 1976/77
anvisa ett förslagsanslag av 31 742 000 kr.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

1 Rapport från arbetsgruppen för vissa lärarhögskolefrågor	2
2 Remissyttranden	8
3 Utbildning av förskollärare och fritidspedagoger	19
4 Föredraganden	22
5 Anslagsberäkningar för budgetåret 1976/77	37
6 Beslut	69